

KOROŠKA KRONIKA

Izdaja Britanska obveščevalna služba. — Cena mesečno: za tuzemstvo 2 S, v inozemstvo 5 S. — Posamezna številka 50 grošev

Leto V.

CELOVEC, 2. decembra 1949

Številka 48

Bistveni pogoji za mir sprejeti

Politični odbor skupščine OZN je sprejel predlog, ki poziva vse vlade, da delajo v korist miru po načelih listine Združenih narodov. Predlog je bil odobren s 53 proti 5 glasovom (sovjetski blok); Jugoslavija se je glasovanja vzdržala.

Predlog je predložil zastopnik Združenih držav Warren Austin in pri tem izjavil, da je dejstvo, da Sovjetska zveza ni izpolnila dolgo vrsto obvez, omajalo zaupanje v sovjetske obljube.

Če namerava Sovjetska zveza zdaj spremeniti svojo politiko nesodelovanja z ostalim svetom — je izjavil Austin — potem pogodba ni potrebna; če pa Sovjetska zveza svoje politike ne namerava spremeniti, potem je sovjetski mirovni predlog prevara.

Austin je govoril za sovjetskim zunanjim ministrom Višinskim, ki je stavil iz treh točk obstoječi predlog in pri tem obnovil svoje stare obtožbe proti Združenim državam, Veliki Britaniji in drugim državam. Višinski je trdil, da se Zahod oborožuje za napad proti Sovjetski zvezi in da se namerava poslužiti zahodne Nemčije za odskočno desko.

Besedilo predloga Združenih držav in Velike Britanije je sledeče:

„Glavna skupščina izjavlja, da ima Listina OZN, najsvetanejša mirovna pogodba zgodovine, potrebna osnovna načela za trajni mir; da je v glavnem neupoštevanje teh načel vzrok trajni mednarodni napetosti in da je nujno potrebno, da vskladijo vsi člani svoje delo s temi načeli v duhu sodelovanja, v katerem je OZN bila ustanovljena;

zahteva od vseh držav: da se vzdržijo grožnje in uporabe sile, ker to nasprotuje Listini OZN;

da se vzdržijo vsake grožnje in vsakega dejanja — neposrednega ali posrednega — ki lahko spravi v nevarnost svobodo, neodvisnost ali nedotakljivost države ali ki hujska na državljansko vojno ali ki hoče preobrniti narodno voljo kake države;

da izpolnjujejo v dobri veri svoje mednarodne obveznosti;

Zaupnica francoski vladi

Francoska narodna skupščina je odobrila zaupnico vladi v njeni politiki do Nemčije. Zaupnica, ki jo je predložil francoski zunanji minister Schuman, zahteva zagotovilo, da ne bo nemški militarizem ponovno vstal. Prav tako prepoveduje tudi ustanovitev kakršne koli oborožene sile v Nemčiji in zahteva, da ostane nemška zvezna republika izven atlantskega sporazuma. „S sporazumom v Bonnu so dali zavezniki Nemčiji novo možnost, da si ustvari demokracijo, nikakor pa ni govora, da bi prenehalo zasedbeno nadzorstvo,“ je izjavil Schuman.

Kitajska obtožuje Sovjetsko zvezo

Politični odbor Glavne skupščine ON, ki ga sestavlja 59 članic, razpravlja sedaj o protestu nacionalistične Kitajske proti Sovjetski zvezi in o zahtevi te Kitajske po moralni podpori drugih narodov, ki naj dosežejo od Sovjetov, da prenehajo pomagati kitajskim komunistom. Med razpravo je Višinski izjavil, da se Sovjetska zveza ne bo udeležila razprave o obtožbah, ki jih je predložila Kitajska in da tudi ne bo priznala sklepov Glavne skupščine.

da dovolijo vsem organom OZN največje sodelovanje in svoboden pristop, tako da bodo ti organi lahko izpolnili svojo dolžnost, katero jim nalaga Listina;

da priznavajoč najvišjo veljavo, ki jo ima spoštovanje dostojanstva in vrednosti človeške osebnosti, pospešujejo popolno svobodo mirnega izražanja politične opozicije, polno možnost svobodnih verskih obredov in polno spoštovanje vseh drugih osnovnih pravic, ki so izražene v splošni izjavi o človeških pravicah;

da pospešujejo v svoji državi in z mednarodnim sodelovanjem pobude za

dosego boljših življenjskih pogojev za vse narode;

da odstranijo zapreke, ki ovirajo narodom svobodno izmenjavo poročil in misli, ker je ta izmenjava neobhodno potrebna za mednarodno sporazumevanje in mir;

priporoča petim stalnim članom Varnostnega sveta, da naj postopoma razširijo svoje sodelovanje, da naj opustijo stalno uporabo pravice veta, da bo lahko Varnostni svet postal učinkovitejša orodje za ohranitev miru;

poziva vse države:

da rešujejo mednarodne spore na mirnem način in da dokažejo svoje sodelo-

Mednarodna sindikalna konferenca v Londonu

V ponedeljek se je pričela v Londonu mednarodna konferenca svobodnih sindikalnih organizacij, ki ima namen ustanoviti novo mednarodno organizacijo, ki bo čuvala in pospeševala koristi delavcev v svobodnih demokratičnih državah. Konference se udeležuje okrog 200 odposlancev, ki zastopajo 50 držav in več kot 60 sindikalnih organizacij. Pri konferenci je tudi okrog 70 opazovalcev. Vsi skupaj zastopajo 46 milijonov članov.

Trenutno nameravajo imenovati organizacijo „Mednarodna zveza svobodnih sindikatov“. Britanski kongres sindikalnih organizacij pa je predlagal ime „Svobodna svetovna delavska zveza“.

Ameriški zastopnik v pripravljalnem odboru in ravnatelj za mednarodne zadeve pri ameriškem kongresu industrijskih organizacij M. Ross je v svojem govoru poudaril, da bo nova organizacija podpirala delavce, da ustanovijo nove močne svobodne sindikalne organizacije.

Predsednik Kongresa britanske sindikalne zveze je v pozdravnem govoru omenil, da so odposlanci sedaj v isti

dvorani, kjer so pred petimi leti ustanovili Svetovno federacijo sindikalnih zvez. Nova organizacija, ki jo bodo ustanovili, bo delala v nasprotju s staro Svetovno federacijo in vodile jo bodo narodne sindikalne zveze, ki so se odcepile preteklega januarja od Svetovne federacije zaradi njenega komunističnega vodstva. „Sestali smo se tukaj, da se kaj naučimo iz naših napak,“ je izjavil g. Bullock, „in da bolj jasno vidimo položaj, kot smo ga videli ob prvi priliki. Naša konferenca ne sme zamenjati gospodarskega in industrijskega območja delovanja s političnim. Včasih je morda težko izključiti politična vprašanja iz vidikov naše svetovne federacije, toda na vsak način je mi ne ustanovljamo, da bi se na ta način udeleževali političnih sporov ali da bi se vmešavali v politično življenje posameznih držav.“

Britanski minister za delo g. Isaacs je prečital pozdravno pismo ministrskega predsednika Attleeya, v katerem pravi, da je konferenca novo znamenje odločnosti svobodnih ljudi, da zavržejo totalitarne sisteme.

Sporazum med Nemčijo in zahodnimi silami

Visoki komisarji Združenih držav, Velike Britanije in Francije ter Konrad Adenauer, kancler zvezne republike Zahodne Nemčije, so podpisali protokol desetih točk, ki naj pomaga „vključiti Nemčijo v miroljubno in stalno skupnost evropskih držav.“

Protokol, katerega je odobril parlament Zahodne Nemčije, temelji na navodilih visokim komisarjem, ki izvirajo iz nedavnega sestanka treh zunanjih ministrov v Parizu; protokol določa, da bo zvezna republika:

napravila prošnjo za udeležbo pri mednarodni upravi Porurja; ostala demilitarizirana in da bo „z vsemi sredstvi svoje oblasti preprečila vzpostavitev kakršnih koli oboroženih sil; postopno vzpostavila trgovske in konzularne stike z drugimi državami, kjer koli bodo lahko ti stiki koristni; izbrisala vsako sled nacizma iz življenja in ustanov nemškega naroda in preprečila prepoved kakršne koli oblike totalitarizma; se zavzemala za dekartelizacijo in dekoncentracijo industrije.

Oba dela se bosta zavzela za udeležbo

Nemčije pri mednarodnih organizacijah, pri čemur so vključeni tudi posebni organi Združenih narodov.

Visoki komisarji so tudi pristali na omilitve omejitve pomorskih gradenj in na črtanje deset tovarn umetnega petroleja in sintetičnega gumija ter sedem naprav za izdelovanje jekla iz reparacijskega seznama.

Ustavljene so vse industrijske razpreme (demontaže) v mestu Berlinu in bodo omogočili obnovo dela v vseh berlinskih tovarnah. Ustavili bodo tudi razpremo naprav I. G. Farben v Ludwigshafenu z izjemo opreme za proizvodnjo umetnega amonijaka in metanola, katero bodo odstranili, kot to predvideva reparacijski program.

Adenauer in trije komisarji so se tudi razgovarjali o prenehanju vojnega stanja, ki še obstaja med obema strankama. Tozadevno izjavljajo v protokolu: „Čeprav je prenehanje vojnega stanja v skladu z duhom tega protokola, predstavlja vendar to vprašanje znatne težkoč pravne in praktičnega značaja, katere je treba še proučiti.“

vanje pri delu OZN za rešitev najvažnejših problemov;

da sodelujejo za dosego učinkovite mednarodne konvencionalne ureditve oborožitve;

da pristanejo na načelo skupnega izvrševanja državne suverenosti z drugimi državami v taki meri, da bo lahko doseči nadzorstvo atomske energije, ki bo uspešno preprečilo atomsko orožje in zagotovilo uporabo atomske energije v izključno miroljubne namene.

Takoimenovane mirovne predloge Sovjetske zveze pa je podprlo le pet držav sovjetskega bloka. Ti predlogi, katere so številni zastopniki označili za „čisto propagando“, so zahtevali obsodbo Združenih držav in Velike Britanije zaradi domnevnih vojnih priprav in sklep mirovne pogodbe med petimi velesilami. Tisti del predloga, ki vsebuje obsodbo, je bil zavrnjen z 52 proti 5 glasovom; tisti del pa, ki se tiče mirovne pogodbe, z 51 proti 6 glasovom, ker se je Jemen priključil glasovom sovjetskega bloka.

Odobreni predlog, ki ima naslov „bistveni pogoji za mir“ in ki so ga kot znano predlagali 14. novembra Združene države in Velika Britanija, pride zdaj pred glavno skupščino, katera bo dokončno odločala.

Jugoslavija slavi šesto obletnico

Vesti iz Beograda poročajo, da je Jugoslavija proslavila na najsijajnejši način šesto obletnico nove države. 29. november so določili za „dan republike“, ko so leta 1943. v Jajcu (v Bosni) položili temelje in smernice za novo Jugoslavijo v časih krute fašistične okupacije in partizanskih bojev. Narodni praznik je letos trajal dva dni in slovesnosti so otvorili s povorko z bakljami po beograjskih ulicah, ki se je je udeležilo več deset tisočev ljudi.

Maršal Tito je najprej gledal povorko, pozneje pa se je udeležil svečanosti v gledališču, kjer je bil glavni govornik Veljko Vlahović, član centralnega komiteja komunistične stranke. Med burnimi ovacijami je naznanil, da bo od tega dne naprej Jugoslavija govorila svetu na eni najmočnejših radijskih postaj v Evropi, na srednjevalovni postaji Obrenovac, kakih 30 km od Beograda.

Nova postaja je v svojem otvoritvenem sporedu divje napadla Kominform, ker ji njene države niso hotele dobaviti materiala za novo postajo, zahvalila pa se je Franciji za opremo in tehnične strokovnjake, ki so pomagali zgraditi postajo. Dosedanja beograjska radijska postaja je delala z 20 kw, nova pa ima 150 kw.

Poleg te močne nove postaje je dobil tudi Zagreb novo srednjevalovno postajo, močno 135 kw. Razen tega važnega naznanila v svojem govoru je slavnostni govornik poudaril tudi, da v Beogradu ne grade „niti titoizma niti nove internacionale“, ker je prepričanje jugoslovanskih komunistov, da se je Sovjetija izneverila pravi veri in da je Jugoslavija ostala zvesta marksizmu-leninizmu s tem, da se bori za enakopravnost vseh narodov.

Zastopniki Rusije in ostalih komunističnih držav niso bili prisotni pri beograjskih proslavah in tudi iz Istambula prihaja vest, da sovjetski in ostali vzhodno-evropski diplomati niso bili povabljeni na jugoslovansko poslaništvo k proslavi. Velika svečanost se je vršila tudi na jugoslovanskem poslaništvu v Londonu, kateri je prisostvovalo več britanskih ministrov.

Politični pregled

MADŽARSKA

Ljudje, ki so prišli iz Budimpešte, poročajo o poskusu atentata na ministrskega predsednika Rakosija, ki je le za las ušel smrtni nevarnosti. Uradnega poročila o atentatu ni bilo. Vsakdo pa je lahko opazil, da so od takrat pomnožili število detektivov, ki stražijo vse vodilne komuniste. Rakosi se vozi v urad z velikansko naglico v konvoju treh modernih ameriških limuzin s piškajočimi sireni, ulice pa so natrpane s policijo od njegovega stanovanja pa do urada.

Madžarski škofje so poslali svojim vernikom poslanico, v kateri naglašajo, da so starši dolžni preskrbeti svojim otrokom verski pouk. Odziv staršev na to poslanico je bil veliko večji, kakor se je pričakovalo. Na Madžarskem so komunisti tudi ukinili obvezno poučevanje verouka in določili, da morajo starši vložiti prošnjo za verski pouk, če hočejo, da se njihovi otroci udeležujejo verskega pouka. Rok za prošnje je zapadel 15. septembra. Na deželi so skoraj vsi starši zahtevali verski pouk. V industrijskih področjih mnogih mest, vključno Budimpešto je zahtevalo verski pouk 70% prebivalcev. Enako so zahtevali verski pouk tudi protestantje in židje, čeprav niso dobili nikakih navodil od svojih duhovnih poglavarjev. Poročajo tudi iz Budimpešte, da so mnogi od tistih, ki niso javno zaprosili za verski pouk, poskrbeli za zasebni pouk svojih otrok v krščanskem nauku.

Drobne novice

Iz vzhodnoevropskih komunističnih držav prihajajo poročila, da komunisti vedno bolj priganjajo ljudstvo k delu. To navadno storijo tako, da se morajo delavci prostovoljno obvezati, da bodo sprejeli za splošno delovno normo tisto, ki jo je prejšnji mesec dosegla najboljša delovna skupina ali brigada. Na ta način morajo delavci vsak mesec doseči večje delovne uspehe kakor prejšnji mesec, če hočejo, da dobijo enake plače kakor prej. To pomeni z drugimi besedami prisilno neplačano zviševanje delovne storilnosti.

Društvo belgijskih časnikarjev je sklenilo, da ne bo nastopilo kot gostitelj na kongresu mednarodne časnikarske zveze, v kateri prevladujejo komunisti. Istočasno je sklenilo izstopiti iz te zveze. Iz te zveze so izstopili tudi nizozemski časnikarji ter angleška narodna časnikarska zveza.

V Londonu so ustanovili novo društvo, katerega namen je pospeševati prijateljske odnose med Jugoslavijo in Veliko Britanijo. Novo društvo se imenuje Angleško-jugoslovansko društvo. Večina laburističnih poslancev, ki so bili člani starega „Angleško-jugoslovanskega združenja“, ki se je izreklo za Kominform, je pristopilo k novemu društvu. Tudi levičarski poslanec Zilliacus, ki je bil zaradi svojega prokomunističnega mišljenja izključen iz laburistične stranke, je pristopil k novemu društvu.

Tanjug poroča iz Dunaja, da so tudi tam sklicali posebno sejo „Društva za razvoj gospodarskih in kulturnih vezi med Avstrijo in Jugoslavijo“. Pri seji je večina članov odklonila predlog kominformističnega zastopnika vodstva KPA, ki je zahteval, naj bi se to društvo razpustilo.

Kakor pravi Tanjug, so se člani centralnega komiteja KPA pod vodstvom Ernesta Fischerja odločili, da skličejo to sejo z namenom, razpustiti društvo. Sejo je otvoril podpredsednik KPA, Franz Honner, ki je predlagal, naj se predloži poročilo o finančnem stanju društva, ki bi jasno pokazalo, da „progresivne mase v Avstriji nič več ne podpirajo tega društva in zaradi tega nima več pravice do nadaljnjega obstoja.“

Sedaj dokončujejo v Solunu gradnjo 50 kW oddajnika na srednjih valovih, ki bo pričel delovati začetkom prihodnjega leta.

njega leta. Ameriška vlada je sklenila tozadevno pogodbo z grško vlado za 10 let. „Glas Amerike“ bo uporabljal novi oddajnik v večernih urah za svoje oddaje za Grčijo, Madžarsko, Bolgarijo, Romunijo, Turčijo in Jugoslavijo. Novi oddajnik bo upravljal skupni odbor Grkov in Američanov. Grki bodo oddajali svoje oddaje v ostalem času.

BRITANSKA VLADA JE ODLOČENA PREPREČITI VSAK PREPOROD NACIZMA V NEMČIJI

Parlamentarni državni podtajnik za zunanje zadeve C. Mayhew je odgovoril na vprašanje o nevarnosti povrnitve nacizma v Nemčiji v spodnji zbornici sledeče:

„Britanska vlada dobro pozna dejstvo, katerega namen je pospeševati skupine, ki so ohranili podobno ideologijo, kot je ideologija nacistične stranke. Zasedbene oblasti imajo po zasedbenem statutu pravico do ukrepov proti nacizmu, da s tem zaščitijo varnost zasedbenih sil in demokratične vlade Nemčije. Britanska vlada se ne bo obotavljala podvzeti potrebnih primernih ukrepov, če bodo glavno pobudo za pobijanje nacizma dali Nemci sami.“

„NEW YORK TIMES“ O NEMŠKEM VPRAŠANJU

Ameriški tisk posveča veliko pozornost razvoju položaja v Nemčiji. Med drugim piše „New York Times“ sledeče: „Privesti moramo nemški narod na

nekak način v demokracijo. Dati mu moramo upanje. Če bo lahko svobodno izbiral, se bo nedvomno odločil za svobodo in izglede, katere mu zahodni svet lahko nudi, in ne za stvari, ki mu jih lahko nudi Sovjetska zveza. Te svobode in teh možnosti pa ne smemo preveč ozko omejevat...“

Pri reševanju nemškega vprašanja se moramo dobro zavedati, da je to v bistvu boj za pridobivanje duš, boj, ki je istočasno usmerjen proti mraku novega nacizma in proti mračnim prepadam komunizma. Zaradi nas in zaradi naših otrok moramo storiti vse, da ne bo tiranija zavladovala nad našo civilizacijo. Čeprav sovražimo Stalinov despotizem, ne smemo biti mehki napram nacistom in tudi ne napram kakemu novemu zarodku Hitlerjevega despotizma.“

O GRŠKEM VPRAŠANJU

„Washington Star“ se bavi s koncem grške gverilje in piše v tozadevnem članku med drugim:

„Dejstvo, da je prava gverilja v Grčiji prenehala, še ne pomeni popolnega odstranjenja nevarnosti obnove državljanske vojne. Oddelki grških gveriljcev obstajajo še v Albaniji in v Bolgariji in se lahko vrnejo na grška tla v vsakem trenutku, če se jih bo hotela Moskva poslužiti.“

Eden vzrokov umika gveriljcev iz grškega ozemlja je verjetno vojaška vrednost teh v boju izvežbanih komunistov, kar je močna nevarnost za uporno Jugoslavijo. Prelom med Beogradom in Moskvo je razširil balkanski problem, ki se je olajšal v Grčiji, ki pa ustvarja istočasno večjo eksplozivno nevarnost, ker bi bilo pač težko lokalizirati odprti

Resnica o delovnem tekmovanju v komunističnih državah

Če prebiramo časopisje komunističnih držav (pa naj bo to moskovska „Pravda“ ali pa beograjska — Titova „Borba“), ne najdemo v njih skoraj nič drugega kakor napihnjena poročila o delovnih tekmah in o navdušenju delovnega ljudstva, ki si baje stalno prizadeva, da bi dosegel nov delovni polet in nove delovne uspehe. Takšna poročila utrujajo do onemoglosti že neprizadega bralca, kaj šele ubogega delavca. V tem so si enake vse komunistične države, bodisi da se izražajo za Kominform bodisi proti njemu. Zgleden primer za to moderno obliko prisilnega suženjskega dela nam nudi švicarski list „Neue Zürcher Zeitung“, ki pravi med drugim:

Plače, ki jih danes prejema delavci na Poljskem, dosegajo le še 60% predvojne višine, če jih sodimo po kupni moči zlota. Delavske plače so nezadostne za vzdrževanje družine in edina možnost, če hoče delavec zvišati svoje dohodke, je ta, da preseže delavno normo, to se pravi količino dela, katero določijo oblasti.

Vsi rudarji v Šleziji se še spominjajo takega delavskega junaka Vincenta Petrovskega, ki je s svojim delom prese-

gel vse določene norme, potem pa je hitro umrl zaradi prevelikega napora. Kljub temu pa so oblasti rekordno količino dela, ki jo je dosegel, proglasile za obvezno normo za vse rudarje.

Neprenehna delovna tekmovanja pomagajo zvečati storilnost posameznika do 40%. Najprej so ta tekmovanja prostovoljna, v kratkem času pa postanejo obvezna. Delavci so razdeljeni v skupine od pet do dvajset mož in vsaka skupina skuša prekositi ostale v storilnosti. Vodja zmagovite skupine dobi posebno nagrado.

Zaradi tega postaja kruti sistem, ki priganja ljudi k vedno večjemu in hitrejšemu delu, vedno nasilnejši in vodja skupine postane v najkrajšem času sovražnik delovne skupine. Prav tako pa ostali delavci zasovražijo vsakogar, ki ne more biti kos divjemu tekmovanju za presežek norme, ker s tem tudi ostali izgube možnost do nagrade. Tako se odnosi med posameznimi delavci postopoma kvarijo, delovni čas pa postane daljši, kot je bil kdaj koli v kapitalistični dobi. Poleg tega pa so delavci vsak dan bolj telesno in moralno uničeni.

Dvom o sovjetski atomski energiji

Sovjetski zunanji minister Andrej Višinski je pred kratkim izjavil, da Sovjeti uporabljajo atomsko energijo za rušenje gor, namakanje puščav in uničevanje džungle.

Ameriški znanstveniki so sprejeli to izjavo z velikim nezaupanjem in jo označili kot zelo neverjetno.

To je mnenje učenjakov v Washingtonu, katere so vprašali o Višinskijevi izjavi časnikarji lista „Washington Post“. Učenjaki so izjavili, da neke čudovite uporabe atomske energije, ki jih je omenil Višinski, niso možne z razbitjem atoma in da so druge teoretično možne z atomsko energijo, ki se proizvaja v atomskih podjetjih.

Učenjaki nadalje trdijo, da bo celo v Združenih državah treba še deset do dvajset let, da se doseže uporaba atomske energije na gospodarskem področju. Zato so trditve Sovjetov z ozirom

na to, da o njihovem napredku na tem polju vemo samo to, da so nedavno imeli eno eksplozijo, zelo neverjetne.

Učenjaki so nadalje pojasnili, da ima atomska bomba moč 20.000 ton. Če se to upošteva, nobeden, ki želi odstraniti veliko maso zemlje, ne bo uporabil 20.000 ton atomske energije, ker se taka eksplozija ne dá usmeriti. Pametna uporaba, so rekli učenjaki, bi bila, če bi eksplozirale manjše količine. Toda ena atomska bomba se po sami naravi reakcije njenega jedra ne more razdeliti na tisoč ali na sto manjših bomb ali eksplozij, ker obstaja gotova količina, izpod katere ni mogoča eksplozija.

Znanstveniki so še pripomnili, da ni mogoče odstraniti kake mase, četudi bi bila v enem kosu. Bomba bo v tem primeru razbila veliki del skale in vrgla veliko materiala v zrak, toda ves material bi padel nazaj na isto mesto in ne bo s tem odstranjen. (SDWB)

spopad med Jugoslavijo in sovjetskim blokom, kot so lokalizirali državljansko vojno v Grčiji.

Sklep skupščine OZN o balkanskem vprašanju je kljub temu, da je na praktičnem polju omejen, konstruktiven in koristen. Dejstvo, da obstaja pomoč grškim gveriljcem kot kršitev listine Združenih narodov in kot nevarnost za mednarodni mir, napravlja odgovorno v prvi vrsti Albanijo in Bolgarijo, pa posredno tudi njuno podpornico Sovjetsko zvezo. Mnenje civiliziranega sveta so tako ponovno mobilizirali proti napadalni politiki sovjetskega bloka.“

IZJAVE AMERIŠKEGA VELEPOSLANIKA V JUGOSLAVIJI

George Allen, pomočnik ameriškega zunanjega ministra za javne zadeve in ameriški veleposlanik v Jugoslaviji je na sestanku demokratskega kluba Severne Karoline podal nekaj zanimivih izjav.

„Niti Stalin, niti kateri koli drugi tujec ne bo dolgo časa več vladal Kitajsko — je dejal Allen. — Stalin vlada 400 milijonom Kitajcem po telefonu iz Moskve. Toda če hoče imeti nadzorstvo nad to deželo trdno v svojih rokah, pa je edina pot, da pošlje tja svojo vojsko.“

Glede ameriške pomoči Jugoslaviji je Allen dejal: „Jugoslavija je suverena država in je danes pod najhujšim pritiskom sovjetske napadalnosti. Mi odločno nasprotujemo vsakemu nasilju proti kateri koli suvereni državi. Zelo sem se bal zaradi sovjetskih groženj Jugoslaviji, dokler se nisem prepričal, da so Jugoslovani trdno odločeni, preprečiti vsak poizkus, da bi katera koli tuja sila spravila to državo pod svoj vpliv. Pogum je najboljši odgovor sovjetskim grožnjam. Združene države bi pomagale vsaki državi, ki se je pripravljena boriti za svojo neodvisnost.“

OZADJE PROSTOVOLJNIH IN SPONTANIH STAVK

Francoska splošna delavska zveza, ki jo vodijo komunisti, je pred kratkim oklicala politično stavko. Stavkali naj bi bili tudi mornarji pri trgovski mornarici. Na dan, ko bi morala odriniti ladja „Sidi-Bel-Abbes“, je zgodaj zjutraj obiskala ladijskega kapitana skupina članov komunistične splošne delavske zveze in mu sporočila, da so mornarji z glasovanjem sklenili stavko. Nato so obvestili o stavki še pristaniške oblasti. Lastniki ladje, ki jim je bilo na tem, da bi ladja odrinila, so poslali med moštvo svojega zastopnika, da bi se z njim pogajal. Zbral je moštvo in na začetku vseh se je izkazalo, da sploh ni bilo nikakega glasovanja in da delavci nikogar niso poslali h kapitanu. Ko so se samozvani delegati vrnili na ladjo, so videli, da se delavci pripravljajo za odhod. Mornarji so jih poučili, da ima laž kratke noge. Osramočeni so morali zapustiti ladjo.

SLABI UČENCI

Bolgarija je izgubila nogometno tekmo z Madžarsko. „Otečestveni front“ piše, da je bila poražena, ker so bolgarski nogometaši premalo študirali sovjetski nogomet. V bodoče se bodo morali strokovno in politično bolj usposobiti, kajti sicer vlada ne bo več dovoljevala izdatkov za šport, ki ne doseže nikakih uspehov.

NAROČNIKOM „KOROŠKE KRONIKE“

Predzadnji številki „Koroške Kronike“ so bile priložene položnice. — Opozarjamo vse naročnike, ki naročnine še niso poravnali, da isto poravnajo čimprej za letos. Naročnina je po dva šilinga mesečno.

Obenem naj plačajo naročniki tudi naročnino za prihodnje leto. Pri plačilu naročnine za vsaj tri mesece vnaprej je naročnina znižana na 5.50 šilingov, pri plačilu pol leta vnaprej je naročnina le 10.50 šilingov (namesto 12 šilingov) in kdor plača naročnino za celo leto, si prihrani 4 šilinge, ker plača le 20 šilingov. Poslužite se torej te ugodnosti popusta!

Še o premoženju slovenskih zadrug

Že nekajkrat je pisala „Koroška Kronika“ o tem, kako so bile v nacistični dobi razpuščene slovenske zadrug na Koroškem in kako je bilo zaplenjeno njih premoženje. Vprašanje obnove slovenskih zadrug na Koroškem pa še vedno ni dokončno rešeno. — Samo dober znak pa je, da se prebivalstvo v taki meri zanima za rešitev tega vprašanja, saj s tem kaže, da se zaveda velike važnosti združništva v današnjem času in še večjega pomena, ki ga bodo imele zadrug brez dvoma v bodočnosti. — Zato tudi ponovno pišemo o tem vprašanju.

Pod nacistično vlado

Nacistična vlada v Avstriji je imela poleg drugih polblaznih načrtov tudi tega, da zatre slovensko združništvo. Zato je slovenske zadrug enostavno izročila nemški zvezi zadrug v Celovcu.

Zakon o združništvu in tudi pravila zadrug predvidevajo sicer slučaj, kdaj je mogoče zadrugo razpustiti. Sklicati je treba občni zbor, ki sklene prenehanje zadrug. Izrecno pa je rečeno, da morata glasovati zato dve tretjini članov.

Pod nacistično vlado seveda tega ni bilo več treba, zadostoval je ukaz in smrtna obsodba nad slovenskimi zadrugami je bila izrečena in tudi izvršena. Če bi bile zadrug pravilno razpuščene, bi morali premoženje zadrug razdeliti med člane. To pa seveda nacističnemu režimu in njegovim prijateljem spet ne bi bilo ljubo. Zato je bilo premoženje zadrug enostavno zaplenjeno in izročeno tudi zvezi nemških zadrug na Koroškem.

Zadrug obnovljene

Prišlo pa je leto 1945. in zrušena je bila moč in oblast vsemogočnega Hitlerja, nova vlada pa je proglasila, da so vse Hitlerjeve naredbe oziroma naredbe njegove vlade neveljavne. Vse ljudstvo je bilo takrat prepričano in posojilničarji so upali, da bosta tudi škoda in krivica, ki je bila prizadejana slovenskim zadrugam na Koroškem, popravljeni. Saj je bila „Gestapo“ vendar nacistična policija, njene naredbe so bile policijske ali boljše rečeno: zloraba policijske oblasti. Zato je bilo tudi splošno prepričanje, da more postavna policijska oblast nepostavne policijske ukrepe preklicati in s tem popraviti krivice, ki jih je zagrešila prejšnja nepostavna in diktatorska policijska oblast.

Tako je mislila in hotela leta 1945 državna vlada na Dunaju in tako je hotela tudi deželna vlada v Celovcu, tako so mislili tudi politiki vseh treh strank.

Zato je bilo na skupnem posvetovanju vseh treh političnih strank leta 1945 proglašeno, da je bilo nacistično postopanje proti slovenskim zadrugam na Koroškem nepostavno, da je slovenske zadrug treba vzpostaviti in jim

premoženje vrniti. To je bil tudi sklep vlade.

Nove težave

Toda kmalu po tem sklepu so se oglašili drugi „vplivni“ ljudje, ki so trdili, da so bile slovenske zadrug na Koroškem postavno razpuščene. Deželna zadruga zveza na Koroškem je vložila namreč pritožbo na višje sodišče v Gradcu. V pritožbi trdi koroška deželna zveza, da zadrugne zadeve urejuje trgovsko sodišče, ne pa deželna vlada in da zato tudi ni veljaven sklep deželne koroške vlade o vzpostavitvi koroških slovenskih zadrug. — Zadrugarji pa so nasprotno mislili, da je treba razlikovati med rednim delovanjem zadrug in pa med vladnim dovoljenjem, da zadruga sploh more in sme delovati. Če nastane n. pr. kak nered, mora najprej vlada, to je vladna policija, napraviti red, da je mirno delo spet omogočeno. Nihče pa nato na sodnji ne toži povzročiteljev nereda ali upora. — Zato so tudi zadrugniki mislili: Trgovsko sodišče nadzoruje delovanje zadrug, vlada pa mora zagotoviti red, da zadrug sploh morejo delati. Nikakor ne more biti naloga trgovskega sodišča, da vzdržuje zunanji red.

Višje sodišče v Gradcu pa je bilo drugačnega mišljenja in po odločbi tega sodišča so bile vse slovenske zadrug, ki so bile leta 1945 po odločbi koroške deželne vlade spet vpisane v zadrugni seznam, ponovno iz zadrugnega seznama v Celovcu brisane. Seveda je bil ta odlok graškega višjega sodišča neprijeten tudi vladi v Celovcu in je zato predlagala dunajski osrednji vladi, naj izda zakon, po katerem bi bile slovenske zadrug na Koroškem spet vzpostavljene. In res je bilo kar po vrsti izdanih zakonov in mogoče sedmi še niti zadnji ni.

Ta zakon je dal razpuščenim zadrugam spet pravni obstoj (Rechtspersönlichkeit). Ko so tako zadrug pravno obstajale, pa je bilo še treba najti pot, da zadrug dobijo nazaj tudi premoženje, ki jim je bilo po nacistični odredbi odvzeto. Za to pa ni bil izdan in še danes ne obstaja nikak zakon. Mogoče pa je, da dobijo zadrug svoje premoženje nazaj pod gotovimi pogoji, to je, da se ne dela krivica onim, katerim je deželna zadruga zveza to premoženje slovenskih zadrug prodala.

Celovška posojilnica

Posestvo celovške posojilnice ima površino 10 ha, to je mala kmetija. To malo posestvece leži ob Vrbskem jezeru in to na kraju, od koder je na vse strani najlepši razgled. Vsa vrednost posestva je torej v tej posebni legi. Kot mala kmetija pa to posestvo skoraj ne bi moglo prehraniti kmečke družine. Posojilnica je kupila posestvo leta 1910. Takrat je imela namreč posojilnica precej

odvišnega denarja in je šlo zato, da posojilnica ta denar nekje varno naloži. Odbor je bil mišljenja, da je rezervni sklad posojilnice najboljše in najvarnejše naložen v tem posestvu ob jezeru. Saj vrednost tega posestva raste hitreje, kakor pa bi rastl obresti naloženega kapitala v banki. — Leta 1919 je zgolj slučaj še nanesel, da je bila na razpolago lesena hišica, ki je bila zgrajena sicer za neki drugi kraj; posojilnica je to hišico kupila. To vse skupaj pa ni bila nikaka špekulacija. Špekulacijo moremo imenovati zgradbo velikih hotelov v Porečah, na Otoku, v Špitalu in tudi v Celovcu samem. Tako podjetje je riskantno in zato špekulativno, saj je pri tem že mnogo ljudi izgubilo velike vsote. Pri nakupu malega posestva in postavitvi male stanovanjske hišice ob jezeru pa ne moremo govoriti o špekulaciji, ampak le samo o pametnem računu odbornikov celovške posojilnice.

Ko je po naročilu nacistične vlade prevzela deželna zadruga zveza tudi celovško posojilnico, so ji tedanji odborniki posojilnice izrecno svetovali, naj ne proda zemljišča ob jezeru v

času, ko ni gotovo, kaj bo z denarjem. Saj je vendar taka posestva mogoče prodajati kakor kruh, vsak dan jih je mogoče prodati, ako bi bilo potrebno, takrat pa ni bilo prav nobene potrebe. In ko so to posestvo prodajali, ni bilo pri tem nikake dražbe, ampak je bilo posestvo prodano, kakor pravimo, „pod roko“. Gospod, ki je kupil najboljši del posestva, je leta 1945 izjavil: „Uvidevam, da je bila kupčija krivična in zato posestvo takoj vrnem v roke starega predsednika zadrug.“ Težko pa je bilo vrnitev samo izvesti, ker vsled sklepa višjega graškega sodišča zadruga nekaj let pravno sploh ni obstajala. Pač pa je posojilnica oskrbovala posestvo ob jezeru.

Razprava pred sodiščem

Del posestva ob bregu jezera je bil prodan devetim kupcem. Zastopnik posojilnice je predlagal sodišču v Celovcu, naj bi bila čimprej obravnava zaradi povrnitve teh delov posestva posojilnici. Rok obravnave je bil določen na dan 9. novembra letošnjega leta. Pri obravnavi je predsednik razsodišča pojasnil: „Po nacistični odredbi zaplenjeno premoženje je mogoče vrniti samo onim, ki so bili politično preganjani in za katere je dokazano, da niso bili v tako slabem gospodarskem položaju, da bi (Nadaljevanje na 8. strani)

GEORGE ISAACS

BRITANSKI MINISTER ZA DELO

Britanski minister za delo, George A. Isaacs, je imel že takorekoč ob rojstvu duh po tiskarni v svojem nosu. Njegov praded je bil tiskar, njegov ded je bil tiskar in njegov oče je bil tudi tiskar. Pa tudi on je stopil že z dvanaestimi leti v neko londonsko tiskarno.

Leta 1901 je postal član Britanske družbe tiskarniških delavcev. Šest let kasneje — takrat je bil star 26 let — je bil izvoljen za glavnega tajnika te družbe, ki predstavlja sindikat delavcev in uradnikov tiskarskih podjetij. Na tem položaju je ostal celih 36 let. Pod njegovim vodstvom je naraslo število članov od 4.000 na skoro 30.000.

Njegovo delovanje v prid svojim delovnim tovarišem v tiskarski stroki predstavlja samo del raznovrstnih zaslug, ki jih je George Isaacs napravil angleškemu narodu. Leta 1923. je nastopil svojo politično kariero: kandidiral je za narodnega poslanca. Kasneje so ga poslali kot zastopnika londonskega volilnega okrožja Nord Southwark v parlament. Svoje mesto v parlamentu je izgubil ob priliki poraza britanske delavske stranke leta 1931. Štiri leta kasneje pa je dobil to mesto nazaj in pri splošnih volitvah leta 1945 je bil z veliko večino ponovno izvoljen.

Ob koncu vojne ni bilo nobeno mesto tako častno in odgovorno kakor ravno mesto ministra za delo. Ministrski predsednik je poklical Georga Isaacs na to

mesto. Njegova naloga je bila zelo težavna, saj je bilo treba spraviti vse bivše vojake na delo za mirnodobske naloge.

Kako pravilno je izvolil ministrski predsednik novega ministra za delo, so potrdili uspehi. V veliki meri je bilo odvisno od spretnosti novega ministra za delo, kako bodo rešili vprašanja, ki so tesno med seboj povezana, ter od njegovih odličnih lastnosti, uravnovešeno in potrpežljivo. Demobilizacijo so skoro nemoteno izvedli in koraki, katere je bilo treba podvzeti, da pridejo delovne sile čim bolj učinkovito do izraza, so privedli do uspehov.

Vključ svojemu intenzivnemu delovanju v sindikatu je obiskal George A. Isaacs mnogo držav in se udeležil mnogih mednarodnih konferenc. Leta 1914 in 1916 je bil v Ameriki na obisku, da prouči tamkajšnjo organizacijo sindikatov. Ob tej priliki je sklenil sporazum med angleškimi in amerišskimi sindikati, ki se nanaša na politiko sindikatov.

V naslednjih letih je obiskal skoro vse evropske države zaradi sindikalnih zadev. Udeležil se je tudi konferenc Društva narodov v Ženevi. Njegovo do sedaj najvažnejše uradno potovanje je bilo ono v Montreal, kjer je zastopal britansko vlado pri konferenci Mednarodnega delovnega urada. (ACA)

Ing. — r:

Skrivnosti med nebom in zemljo

2.

I. Vesoljstvo in mi

(Nadaljevanje)

Tako je tudi pri vrtenju zemlje okrog sonca, ki se vrši z velikansko brzino, kajti vso dolgo pot opravi zemlja v 365 dneh. V tej legi jo drži sredobežna sila, brez katere bi zemlja padla v sonce vsled privlačne sile ali težnosti, ki iz njega izhaja. Sredobežna sila pa deluje težnosti ravno nasprotno in tako pride do že opisanega ravnotežnega gibanja. Izgleda pa, da brzina kroženja zemlje okrog sonca še ne zadostuje, da se doseže ona mera sredobežne sile, ki je potrebna za premaganje težnosti, kajti zemlja se vrhu tega vrtil še okrog lastne osi in sicer enkrat v 24 urah, kar predstavlja n. pr. za naše kraje hitrost vsaj 1000 kilometrov na uro. Šele do datek sredobežne sile iz tega vrtenja k onemu, ki izhaja od gibanja zemlje okrog sonca, da skupno mero sredobežne sile, ki zadostuje, da se doseže ravnotežno gibanje zemlje okrog sonca. Mimogredé bodi omenjeno, da na-

stanejo letni časi ravno vsled gibanja ali vrtenja zemlje okrog sonca. Ta njena krožna pot namreč ni pravi krog, ker sonce ni v središču tega kroga, temveč nekoliko vstran, tako da zemlja v svoji poti ni vedno enako od sonca oddaljena, kot bi bila pri polnem krogu.

Iz vrtenja zemlje okrog njene lastne osi pa sledi sprememba noči v dan in obratno. Plat, ki je slučajno obrnjena proti soncu, ima dan, druga pa noč. Ker pa zemeljska os proti soncu nekoliko visi, nastane razlika v trajanju dneva in noči v posameznih letnih časih.

Znanstveniki pa so tudi opazovali ptičji polet in šele po stoletjih dognali, kako premaga ptica privlačno silo zemlje. Gibanje peroti ni tako enostavna stvar, kot bi se zdelo na prvi pogled. V ptičjih krilih je vse polno prirodnih naprav, ki uravnavajo zračni pritisk in brzino poleta in omogočajo ptici, da lahko po potrebi vzletí navpično navzgor, navzdol, pa tudi vodoravno. Poleg vsega tega pa igra še vzbočenost, torej oblika kril važno vlogo. Po dolgotrajnih poskusih so končno znanstveniki našli sredstvo za premaganje privlačne sile zemlje, takozvani zračni vijak ali propeler, ki predstavlja posnemanje ptičjega krila ali vsaj njegovega gibanja pri poletu.

Razvoj in razmah zrakoplovstva do današnjih dni je splošno znan, nedogleden pa je ta razvoj verjetno še v bodočnosti.

Po vsem tem izgledajo Arhimedove bahate besede nekam preroške. Človeku še ni uspelo, da poletí izven območja naše zemlje, toda prirodne sile, ki jih je iznašel njegov um v zadnjih desetletjih in ki jih bomo še opisali, bodo omogočile polet tudi do višin, kjer se privlačna sila zemlje neha. Nje same sicer ne bo mogel vreči iz tečajev, toda približe si bo lahko ogledal druge svetove in reševal vprašanja, na katera je doslej odgovarjala samo domišljija.

Za premaganje težnosti ali privlačne sile zemlje pa ne zadostujejo samo razne priprave in stroji, pa naj so še tako bistro izumljeni, za to je treba tudi pogonske sile. Zanimivo pa je pri tem dejstvo, da iščejo vedno močnejših motorjev, čim bolj se razvija tehnika.

Človek bi pričakoval, da v dobi finejših mehanizmov, kjer se vsaka sila po možnosti skoraj stoodstotno, torej brez izgube izrablja, ne bodo več potrebni tako močni in težki stroji kot nekdanj.

Toda pri stroju je kot pri človeku. Dokler je slaboten, oziroma dokler svojemu delu še ni dodobra priučen, se od njega zahteva razmeroma malo. Kasneje pa, ko bi vse to z lahkoto opravljal in bi mu bilo življenje že lažje in udo-

bnejše, mu nakladajo vedno več dela. Skratka, gospodarstveno načelo zahteva vedno popolno izrabo človeške ali strojne sile.

Popolnejši parni stroj in modernejši dinamo prevzemata vedno večje tovore oz. obtežbe in pri vodni turbini, ki n. pr. deluje skoraj brez izgube vodne sile, skušamo navaden mlin ali žago kolikor mogoče izpopolniti, da bi pogonske sile čim koristneje izrabili.

Do takega naziranja je privedel človeka razvoj tehnike, ki mu je nudil vedno popolnejše, vedno bolj rafinirane in s tem tudi cenejše načine izdelave strojev in strojnih delov. Tovarne so proizvajale vedno lažje in več ter ponujale vedno popolnejše in močnejše, torej bolj ekonomične stroje. V zrakoplovstvu n. pr. je to vzpodbudilo znanstvenike, da so sestavili še boljše stroje za polet v vedno višje sfere. Dosegli so tako že takozvano stratosfero, ki tvori nekaj prehoda od ozračja k pasu, kjer privlačna sila ali težnost že nima več vpliva. V stratosferi tudi ni več vremenskih sprememb. (Dalje prihodnjic)

Pyppendoktor
KLAGENFURT
RAINERHOF

STARI ZNANCI IZ VSEMIRJA

Vedno kadar se izpod zvezdnatega neba utruga utrinek, se spomnim naše babice.

Ob jasnih poletnih večerih smo sedeli z njo pred hišo ter prisluškovali njenemu pripovedovanju. Preprosta je bila njena beseda in preproste so bile tudi njene misli, daleč od učenosti iz debelih knjig. Seveda smo ji prav vse verjeli in še danes sem prepričan, da je tudi ona bila uverjena v resničnost lastnih besed. Za vse pojave v naravi, ki še dandanes zaposlujejo glave učenjakov, je imela preprosto razlago, razumljivo tudi nam otrokom. Žal mi je, da je pozneje šola v meni porušila ta bajni svet otroškega mišljenja in čustvovanja. Gola, stvarna učenost je stopila na njegovo mesto.

Kot da bi bilo sinoči, mi je ostal v spominu mehek poletni večer. Nebo je bilo posejano z zvezdami in babica nam je pripovedovala pravkar o zakleti kraljični in valdeškem gradu, ko so se pričeli izpod neba vsipavati svetli utrinki. Bila je noč pred svetim Lovrencem, ko zvezde „rojijo“. Otroci smo na široko odpirali oči in diham je zastajal pred tem, še nevidnim čudesom. Babica pa se je prekrizala in za njo tudi mi.

„Vidite, otroci, prav ta čas je umrlo nekaj ljudi na svetu. Najbrže je nekje vojska...“

Nevedno in začudeno smo zastrmeli v babico.

„Vsak človek,“ je pripovedovala babica, „ima na nebu svojo zvezdo. Že ob rojstvu mu jo pripnejo angelci na nebo. Zvezda ga spremlja na vseh njegovih poteh. Ko pa človeku poteče njegov čas, se zvezda utrne in utone v večnost. Bog bodi milostljiv njegovi duši...“

„Babica, kje je moja, in moja... in moja zvezda,“ smo jo radovedno vpraševali.

„To pa ve le ljubi Bogec v nebesih,“ se nam je nasmehnila.

Mi pa smo vseeno ugibali in si izbrali najlepše, najsvetlejšo zvezdo zase. Bili smo otroci...

Ta večer nam je babica pripovedovala tudi o zvezdah repaticah.

„Ljudje se radi prevzamejo, posebno, če se jim predobro godi. Potem pozabijo na Boga in se med seboj vojskujejo in pokončujejo. Včasih pa pride nad nje tudi šiba božja: suša, lakota in kuga jih zopet spametujejo. Večkrat posvari Bog ljudi pred vsemi temi ujmami. Zvezda repatica potuje po nočnem nebu ter oznanja ljudem nesrečo. Gorje nam pa, če pade nekoč repatica na zemljo! Ves svet bo pokončan in pričel se bo sodni dan...“

Plašno smo se stisnili k babici.

„Seveda, kristjanom s čistim srcem bo Bog tudi na sodni dan milostljiv,“ nas je pomirila...

Babičina zvezda se je medtem že davno utrnila... Babice ni več. Kljub učenosti iz debelih bukev pa je ostalo nekaj nedotaknjene v meni: občudovanje in globoko spoštovanje pred Njim, ki poveljuje tudi zvezdam na nebu. Babičini nauki niso padli na kamnita tla.

*

No, kaj pa so prav za prav ti moji stari znanzi iz vsemirja, utrinki in zvezde repatic? Poslušajmo, kaj nam pripovedujejo zvezdoslovci!

Utrinki nimajo z zvezdami prav za prav nič ali pa le zelo malo skupnega. V našem vsemirju se poleg zvezdnih velikanov giblje tudi neskončno število majhnih nebesnih teles v velikosti na-

vadnega zrna do velikosti človeške glave. Zvezdoslovci jih imenujejo meteorite. Meteoriti so podvrženi privlačni sili večjih nebesnih teles ter krožijo z nepopisno naglico po vsemirju. V primeru da se meteorit približa ozračju zemlje, se zaradi drgnjenja z zrakom ogreje ter pri tem zažari. Žarečemu meteoritu, ki ga za nekaj trenutkov lahko opazujemo v jasnih nočeh tudi mi, pravijo zvezdoslovci meteor, mi navadni zemljani pa mu pravimo utrinek.

Meteorji zažare navadno v višini 100 do 150 kilometrov, njihova, nam vidna pot pa meri 60 do največ 300 kilometrov. Naglica pa, s katero ti paglavci potujejo, znaša „samo“ 70 kilometrov v sekundi! — Največje število meteorjev lahko opazujemo v dneh okoli 10. avgusta in 13. novembra. V teh dneh križa namreč pot naše zemlje zelo gosto področje meteoritov. Mi pravimo, da v teh dneh zvezde „rojijo“. Sicer pa tudi v ostalih dneh število meteorjev, ki jih lahko opazujemo v nočeh na celi zemeljski obli, ni ravno majhno: nad eno milijardo dnevno!

Pri opazovanju meteorja imamo vtis, da ta pada proti zemlji. Vendar temu ni tako. Največ meteorjev sploh ne „pade“ nikamor. Vtis padanja imamo samo mi, ker ne moremo zasledovati celotne poti meteorjev. Večina meteorjev brzi brez cilja po vsemirju dalje ali pa kroži okoli sonca. Le meteorji, ki se preveč približajo zemlji, padejo zaradi težnosti nanjo. Leta 1908 je padel v Tunguski v

Sibiriji posebno velik meteorit na zemljo. Lepo zbirko meteoritov hrani tudi naravoslovni muzej na Dunaju.

Pri raziskovanju meteoritov so ugotovili, da isti vsebujejo največ železa in niklja, nekateri pa so tudi iz steklenih sestavin. Meteoriti so tako živ dokaz, da obstajajo v vsemirju telesa iz istih sestavin, kot jih poznamo že mi na zemlji.

Redkejši pojavi na našem nebu pa so zvezde repatic. Zvezdoslovci jim pravijo kometi. Kometi so pravi velikani, včasih merijo po par milijonov kilometrov v dolžino. Njihova sestavina pa je dokaj preprosta. Takozvana „glava“ je iz izredno finega prahu, zato so tudi vsi kometi prozorni. Tudi „rep“ je iz prahu, ki ga v naglici premikanja zapušča „glava“ za seboj. Svetloba, ki jo komet oddaja, pa je v resnici le odsev sončne svetlobe. Nekateri kometi se pojavljajo v daljših ali krajših presledkih na nebu, zvezdoslovci so natančno preračunali, kdaj in kje se pojavijo. Nekateri pa se pojavijo samo enkrat. Vsekakor pa so kometi zelo redki, doslej so jih našli okoli šeststo.

Pred stoletji je še prevladovalo mnenje, da bi trčenje komete z zemljo pomenilo konec našega planeta. Sedaj ko poznamo izredno lahko sestavino kometov, pač lahko verjamemo zvezdoslovcem, ki pravijo, da bi tako trčenje naši stari, že dokaj ohlajeni zemlji, prav nič ne škodovalo. Pač pa bi se menda komet razpršil v nič.

K. P.

Začarana vrata

V velikem francoskem mestu Lyonu se je nekega jutra pojavil pred vrati neke imenitne hiše revno oblečen moški. V roki je imel merilo, s katerim je pričel meriti širino in višino vrat: meter dvajset v širino in meter osemdeset v višino, je izmeril. Potem je pričel zmajevati z glavo. Meril je še enkrat. In zopet: meter dvajset v širino in meter osemdeset v višino. Potem je pričel meriti od zgoraj navzdol: vrata so bila zopet meter osemdeset, visoka in meter dvajset široka. In zopet je začudeno zmajeval z glavo.

Na cesti so pričeli postajati ljudje in začudeno opazovati neznanca. Kaj če se mu je navsezadnje zmešalo?

Moški je pričel meriti znova. In zopet: meter dvajset v širino in meter osemdeset v višino. Zdaj pa mu je pošlo potrpljenje: „Za vraga, ali se mi je zares zmešalo ali pa so vrata začarana!“

Opazil je radovedneže na cesti, ki so vprašujoče zijali vanj. Obrnil se je k njim ter jim pojasnil svoje ravnanje: „Vidite, ta vrata so komaj meter in dvajset široka in meter osemdeset visoka. Pa je vendar skozi ta ista vrata šla moja visoka hiša, moj hlev, skednji, moja polja, travniki in njive, moji konji, krave in vozovi... Sedaj nimam ničesar več in moram poprijeti za beraško palico... Zares, ali se mi je zmešalo ali pa so vrata začarana...“

Gledalci so zdaj še bolj začudeno strmeli vanj. Norec je, so si mislili in nekaterim je že šlo na smeh. Ko so pa natančneje pogledali nad hišna vrata, so se zresnili. „Gostilna pri zlatem volu“ se je blestel nad vrati napis. Predobro so sedaj radovedneži razumeli možakarjevo ravnanje ter se zamišljeni razšli.

Prevedel: K. P.

Filmska podjetja iščejo filmske zvezde

(Napisal Jožef W. Taylor, dopisnik lista „The Wall Street Journal“)

Lastniki filmskih podjetij lovijo sedaj filmske zvezde bolj kot kdaj koli prej, odkar poznamo film. To je nad 20 let.

Kakor tovarne avtomobilov izdelajo vsako leto nove modele, da privabijo kupce, tako morajo imeti tudi filmska podjetja nova imena v naznanilih in nove obraze na platnu.

„Filmska podjetja prodajajo imena,“ tolmači neki filmski podjetnik. „Zvezde so edino jamstvo, ki ga ima obiskovalec filmskih predstav, da bo predstava to, kar želi videti.“ Podatki Gallupovega statističnega zavoda so potrdili, da je izbira filmskih igralcev zelo važen činitelj za številni obisk filma.

Zvezde ugašajo. Mnoge slavne hollywoodske zvezde se starajo. Izmed desetih glavnih igralcev se jih šest približuje petdesetem letu. Mnoge slavne zvezde so stare že okrog 40 let in svetijo na filmskem nebu že 15 do 25 let. So pa še danes zelo važne za blagajne filmskih podjetij, toda vprašanje je, koliko časa bodo še ostale na filmskem platnu. Filmske zvezde uvidevajo, da te „zvezde“ ne bodo mogle sijati v večnost.

Gospodarski program Hollywooda je glavni vzrok, da so v zadnjih dveh letih znizali število igralcev.

In prav gospodarski problem je tudi

velik činitelj pri lovu za velikimi imeni in lepimi obrazi. Podjetja morajo plačevati velike vsote za velika imena. Slavne zvezde, kakor so Gary Grant ali Ingrid Bergman, zahtevajo 200.000 do 250.000 dolarjev za eno predstavo. Pogodbeni igralci, kakor Betty Grable, dobivajo okoli 5.000 dolarjev na teden. Novinci so veliko cenejši. Začenjajo z nizkimi plačami in je treba mnogo let, preden pridejo do visokih vsot.

Splošno dajejo tudi letne nagrade mladim zvezdam, ki so se hitreje razvile, kakor so pričakovali. Po prvih treh ali štirih letih sklenejo lahko novo pogodbo, tako da zasluži izredno nadarjeni novinec 3000 do 4000 dolarjev na teden v prvih desetih ali enajstih letih svojega poklica.

Ni nobenega stalnega načina, po katerem bi odkrivali filmske zvezde. Večkrat je to samo sreča. Tako so našli na primer krasotico, ko je prodajala sodo ali v šoli. Bolj pogosto pa pridejo novi igralci z newyorških cdrov in iz malih gledališč. Mnogi nadarjeni igralci, ki sedaj sijajno napredujejo, so poprej životali pri drugih manjših podjetjih.

Če kje iztaknejo kako novo igralko, ki bi lahko postala filmska zvezda, prihitijo strokovnjaki raznih filmskih podjetij ter storijo vse mogoče in nemogoče, da bi jo pridobili zase.

Naša zemlja

Čez polje pot,
ob poti Bog
polje varuje,
z oračem se,
ko orje laz,
rad pomenkuje.

Saj znanca sta
že dolgo let
kot rodna brata
in grudo sveto,
drago prst,
oba poznata.

Glej dobra je,
dehteča vsa
kot rože bele
in sladka kakor
deklic smeh,
kot med čebele.

Še zdaj ko tujka,
mrzla tujka,
mi kruhek reže,
me še tesneje,
vse krepkeje
k sebi veže.

M. Jakopič

Gledališče

Začetek predstav ob 20:00

6. dec.: Družinski privesek. (Familiensansschluß). Red B.

7. dec.: Divji lovec. Opera.

8. dec.: Družinski privesek. Red C.

9. dec.: Boheme. Operna premiera. Red A.

10. dec.: Orlov. Opereta.

11. dec.: Boheme. Opera.

Granichstädtten-Marischka:

„Orlov“

Celovsko mestno gledališče je predstavilo kot svojo tretjo opereto v letošnji sezoni občinstvu opereto „Orlov“, ki enkrat nima imena po glavni junakinji ali glavnem junaku igre, ampak po znanem, nesrečo prinašajočem žlahtnem kamnu Orlov, katerega je carica Katarina Vel. podarila svojemu ljubimcu knezu Orlovu.

V opereti sami ta kamen ne prinaša nesreče in pri tem tudi zvemo, kje se nahaja, drugače namreč ni znano. Bruno Granichstädtten in Ernest Marischka sta ob naslonitvi na zgodovino tega žlahtnega kamna ustvarila opereto, ki vkljub temu, da so jo prvič igrali že v času po prvi svetovni vojni, še danes s svojo živahnostjo in svežostjo zabava gledalca.

Seveda je bil uspeh odvisen tudi od igralcev, ki so svojo nalogo izvršili zelo dobro, naj omenimo samo glavne: B. Mandl, A. Kornhäusl, Axl Roll, H. Freund, K. H. Schmidt, T. Knapp. Le baletu, ne Christi Svedlund, bi priporočali malo več enotnosti in spretnosti, da bodo gledalcu res vse želje izpolnjene, zelo dober pa je bil ruski ples. Tudi orkester pod vodstvom Th. Haslingerja je izpolnil svojo nalogo prav pohvalno.

Rodbina nomadov

Gospod Lawrence Young in gospa Young sta skupno s petimi otroki med 14. in dvema leti posvetila zadnja štiri leta ogledovanju sveta. Ker običajen avtomobil nima dovolj prostora za očeta, mater, otroke, kovčke, živila in opremo, je podjetna rodina izbrala bivši avtobus s 35 sedeži, katerega so primerno preuredili. V avtobusu sta zdaj dve postelji za starše, dve manjši postelji, dve otroški postelji in ena zibelka za otroke in naravno drugi potrebni higijenski in gospodinjski predmeti. Youngovi so s svojim avtobusom prepotovali vse Združene države, Alasko, Mehiko in otok Kubo. Rodbina nomadov je prispela tudi v Evropo, toda Atlantik je velik in tako je moral ostati avtobus v Združenih državah. Kljub temu je Youngovim uspelo ogledati si Anglijo, Francijo, Švico, Avstrijo, Italijo, Španijo, Luksemburg, Nemčijo, Nizozemsko in Belgijo.

M. Jakopič:

Čas pred zimo

Zgubane so v vasi hiše,
k tlom so se sklonile,
lastovke pred nekaj dnevi
so se izselile.

Topli plamen na ognjišču
ob poleno liže,
veter — zvest večerni snubec —
se zaganja v križe.

Prazno, pusto je na vasi,
ceste osamele;
vračajo se s polja v zvezda
vrane zakasnele.

Za naše gospodarje

Kužna ohromelost svinj

Pri današnjih razmerah predstavlja jo svinje zelo veliko vrednost v gospodarstvu naših kmetij. Saj je večkrat ravno iz svinjereje skoraj edini večji dohodek in je tudi ravno pri svinjah cena še skoraj najbolj odgovarjajoča stroškom, ki jih ima kmet. Razen tega pa daje svinjereja velik del prehrane kmečkega prebivalstva. Saj si danes kmet ne more kupovati mesa ter masti, za vse to mora skrbeti njegova svinjereja.

Zato pa je začetkom letošnjega poletja povzročila veliko zaskrbljenost med našimi kmeti vest, da je v sodnem okraju Trg (Feldkirchen) na Koroškem močno razširjena med svinjami **kužna ohromelost** (ansteckende Schweinelähmung). Vsi živinozdravniški ukrepi niso mogli preprečiti, da se ne bi ta nevarna kužna bolezen pri svinjah razširila tudi še naprej in sicer najprej na beljaški okraj. Nato pa se je razširila naprej po celem Koroškem, še najmanj je je v okraju Špital na Gornjem Koroškem.

Sicer upajmo, da se ta bolezen letos ne bo širila več naprej, vendar pa je važno, da so naši svinjerejci o tej bolezni čim bolj poučeni. Zato gotovo ne bo odveč, ako o tej bolezni povemo nekaj več.

POVZROČITELJI KUŽNIH BOLEZNI

Pri boleznih razlikujemo v glavnem dve vrsti obolenj. Najpreje omenimo one bolezni, kjer obolijo v hlevu le posamezne živali in ostane ta bolezen omejena tudi le na te posamezne živali. Druge živali v hlevu na tej bolezni ne obolijo. To so razne bolezni prebavil in razne bolezni zaradi prehlajenja živali. — V drugi vrsti so pa bolezni, kjer obolijo posamezne živali, vendar pa bolezen nato ne ostane omejena na te posamezne živali, ampak v razmeroma kratkem času obolijo na tej bolezni vse ali pa vsaj večje število živali v istem hlevu in se nato od tu bolezen prenese tudi na sosedne, pozneje pa tudi na bolj oddaljene hleve. Te druge bolezni so takozvane **kužne ali nalezljive bolezni**.

Povzročitelji raznih kužnih bolezni, katerih se naši svinjerejci opravičeno tako bojijo, so zelo mala živa bitja, ki jih s prostim očesom ne moremo videti. Ta živa bitja moremo videti le, ako jih gledamo skozi močna povečalna stekla, skozi drobnogleda ali mikroskope. Ta mala živa bitja imenujemo **bacile ali bakterije**. Te povzročajo n. pr. svinjsko kugo in pa rdečico. Nekatera živa bitja, ki povzročajo nalezljive bolezni, pa so tako mala, da jih niti pod drobnogledom ne moremo zapaziti, to so takozvana **kuživa**, imenujemo jih tudi **viruse**, to so **povzročilci bolezni**. Takih virusnih bolezni poznamo več v rastlinstvu; zlasti razne bolezni krompirja povzročajo razni virusi.

Izmed nalezljivih bolezni, ki jih povzročajo virusi pri svinjah, je najbolj znana pri nas **kužna živčna ohromelost**. Po določilih dopolnilnega zakona k zakonu o živalskih kužnih boleznih z dne 11. maja letošnjega leta spada ohromelost pri svinjah v skupino onih bolezni, ki jih mora živinorejec takoj, ko jih opazi, javiti pristojnemu občinskemu uradu ali pa naravnost uradnemu živinozdravniku.

OD KOD KUŽIVO?

Kužna svinjska ohromelost je bolezen, ki poteka hitro ali pa počasi. Napada svinje vsake starosti, najbolj in najpogosteje pa mlade živali, torej mlade puijske in pa pršutarje. Kuživo ali virus povzroča v oboleli živali vnetje **možganov in hrbtne mozga**. Kuživo vsebujejo nato tudi vsi izločki obolelih živali, kakor n. pr. slina, blato, seč itd. Kuživo pa je tudi v krvi in v mesu, v še večji množini pa v možganih in v hrbtnem mozgu bolnih, v sili zaklanih ali pa vsled te bolezni poginulih živali.

To kužno bolezen razširjajo že obole-

le, toda navidezno še zdrave živali, ki pridejo iz okuženih hlevov v hlev z zdravimi živalmi. Nadalje razširjamo bolezen z odpadki pri klanju obolelih živali, s krmo in to zlasti z raznimi napoji, ki jih zbiramo in pripravljamo v kuhinji in v kateri zlivamo razne odpadke pri kuhanju oziroma pri pripravljanju jedi. Končno pa razširjajo to bolezen tudi vse osebe, ki so prišle v dotik ali z bolnimi živalmi ali pa s predmeti iz okuženih hlevov. Ako pridejo take osebe recimo na obisk v kuhinjo, kjer se pripravljajo napoji in ostala krma za še zdrave živali, morejo prenesti kuživo na predmete in na osebe, ki to krmo pripravljajo, in pri največji skrbnosti premišljuje nato gospodinja, kako je bilo okuženje mogoče, ko vendar ni prišel razen nje nikdo v svinjak. Zato pa je potrebno tako velike previdnosti, ako se v okraju pojavi ta bolezen.

ZNAKI BOLEZNI

Ako bolezen hitro poteka, jo spoznamo po tem, da so živali nekako žalostne, imajo povišano temperaturo, nerade žrejo, poizkušajo bruhati in blato gre težko od njih. Kmalu postanejo živali zelo vznemirjene ali jih mučijo krči. Živali postanejo boječje in nemirne, njih hod pa je težek in omahujoč. Obolele živali se večkrat začnejo nekako vrteti v krogu, postanejo izredno občutljive, vsak dotik jih že razburi in jim more povzročiti krče. Nadalje obolele živali škripajo z zobmi, iz rilca se jim cedijo slin, utripajo z očmi, krči pa se pojavijo tudi na glavi in na vratu. To stanje vznemirja in krčev pa preide v ohromelost, ki se pojavi najprej v zadnjem delu telesa, pa preide nato tudi na prednji del, predvsem na sprednje noge, nato pa tudi na vrat in glavo in so živali tako popolnoma ohromele; ne morejo se več niti gibati in niti cviliti ne morejo več. Po dveh do štirih dneh te težke bolezni živali poginejo.

Ta opisani potek bolezni je sicer najbolj viden in tudi najbolj nevaren. Vendar pa se bolezen ne pojavlja vedno in samo v tej obliki. Zelo često se pojavi le ohromelost. Ta se pojavi najprej z nekako slabostjo v zadnjem delu telesa (zadnje noge in križ), ta slabost pa preide kmalu v popolno ohromelost, ki večinoma preide kmalu tudi na prednje noge.

Večkrat se živali pozdravijo ali pa preide bolezen tudi v dolgotrajno hiranje. V tem slučaju preide bolezen po začetnih znakih utrujenosti pri živalih in po opotekajočem hodu v ohromelost udov. Včasih ohromijo tudile posamezni udi, na katerih meso nekako izgine.

Na zaklanih ali pa na poginulih živalih ne opazimo nikakih posebnih znakov bolezni. Šele z drobnogledom moremo opaziti spremembe v možganih in v hrbtnem mozgu.

OHROMELOST SVINJ NA KOROŠKEM

Zaradi te bolezni so v letošnjem poletju obolele živali na Koroškem — v kolikor je bila namreč bolezen prijavljena — v 769 hlevih in to v 96 občinah. Te občine so v glavnem o okrajih Beljak, Celovec, Št. Vid in Velikovec. V okrajih Volšperk, Šmohor in Špital je obolelo le malo živali. Po do sedaj ugotovljenih slučajih je poginilo skupaj okrog 600 živali in meso teh živali seveda ni bilo užitno. Zaradi preprečenja nadaljnjega okuženja je bil odrejen zakol nadaljnjih 2000 živali. Meso teh živali pa je bilo uporabljeno po živinozdravniških navodilih.

Pri zakolu obolelih živali je treba velike pazljivosti, ker je drugače velika nevarnost, da se bolezen razširi naprej. Ako pride v promet meso ali pa drugi deli obolelih in zaklanih živali, je zelo verjetno, da se je kuživo, to je povzročitelj te bolezni razširil v veliki meri. Zato je treba meso in vse dele zaklanih živali dobro prekuhati ali prepeči, visoka temperatura namreč šele

ubije kuživo. Ne bi bilo zadosti, ako meso samo prekadimo oziroma posušimo. Kuživo ostane v tem slučaju ohranjeno in se bo širilo ob prvi priliki naprej na zdrave živali.

Zato je tudi razumljivo, da je oblast odredila zakol obolelih in sumljivih živali v javnih klavnicah in ni dovoljeno klati živali doma. Le edino tako je mogoče bolezen omejiti in končno popolnoma zatreti. Zato pa je deželna vlada z odredbo z dne 29. oktobra 1949 tudi odredila, da je do nadaljnjega prepovedan vsak promet s svinjami v okrajih Št. Vid na Glini, Celovec, Beljak in Velikovec. Izdala pa je vlada tudi posebne predpise pri klanju zdravih in še posebej v sili zaklanih živali.

Najhujše pri tej svinjski bolezni pa je, da še ne poznamo zdravila in da tudi nimamo cepiva proti tej bolezni. Saj niti ne vemo ne natančno, kaj to bolezen povzroča. Zato pa je tudi važno, da ukrenemo vse, da to bolezen preprečimo, če pa je že v hlevih, da jo čimprej zatremo.

PREPREČIMO OBOLLENJE SVINJ

Splošno sodijo, da so one živali, ki so krmljene preveč enostransko s krmo, ki vsebuje veliko beljakovinskih snovi, veliko bolj sprejemljive za to bolezen kakor pa živali, ki jih krmimo čim bolj naravno. Preobilno krmljenje z mlekom in ostanki mleka in mlečnih izdelkov bomo torej opustili, ravno tako tudi

ZA NAŠE GOSPODINJE:

V pozni jeseni

Potem, ko so spravili še repo in korenje, so se naše gospodinje nekoliko oddahnile od poletnega direndaja. Če bo Bog dal v decembru lepe dni, bodo še šli grabit listje; tudi bodo hodili možaki v gozd in bodo navozili polna dvorišča drv, ki jih bo treba žagati in cepiti in pa hoje, ki jo bo treba razsekati in povezati v butare.

Tako naporno pa vendar ne bo treba več venomer hiteti. Naše gospodinje se bodo spet vrnile v svoje pravo kraljestvo, v kuhinjo in k družinam. Kako težko jih že pričakujejo! Saj so mnogokje na tej lepi zemlji precejšnji gruntje, pa v sedanjih gospodarskih stiskah ne zmorejo več poslov in se zato ubijata gospodar in gospodinja sama s polodraslimi otroki vred. Najmanjši pa, za šolo še premajhni, so sami sebi za varuhe in se lačni in umazani preganjajo okrog hiše in sedaj v pozni jeseni še prezebajo pozno v večer, ko odrasli pulijo surovino ali jo spravljajo v zasipnice. Saj je le premnogokrat res, kot za šalo pravijo, da gospodinje naštevajo delo: živina in polje in to in ono in še otroci. Res je žalostno, da morajo poleti biti mnogokje otroci zadnji!

Saj sem rekla, da so mnogo krive gospodarske razmere: za posle in dninarje bi iz grunta ne mogli izžeti denarja; polje pa vendar mora biti obdelano, ker bi sicer ne dajalo kruha, in živina mora biti v redu opravljena. Zato mora biti gospodinja gospodarjeva desna roka na polju in v hlevu, delo v gospodinjstvu pa se odlaša od tedna do tedna; zakaj pa tudi tritati dragocene ure podnevi in pozno v noč, ko pa ribanje in pranje in drugo snaženje ne „donaša nobenih dohodkov“.

Povsod seveda ni tako in sedaj pozimi najbrž sploh nikjer več ne bo. Sedaj bo skoraj vsaka gospodinja že utegnula, da bo po vsakem obedu sproti pomila posodo in jo spravila na določeno mesto; sedaj bo prvo njeno delo, ko bodo otročki vstali in bo z njimi odmolila jutranjo molitev, da jih bo umila in počesala in dobro napravila, da se vsaj ne prehlade v teh mokrih in mrzlih dneh. Čez dan bo pazila, s čim se bodo otroci igrali in zabavali, kje bodo hodili in s kakšnimi čevlji se bodo vračali v izbo, da tla ne bodo že v nedeljo ali ponedeljek večer popolnoma črna.

Mnogo dela namreč lahko vsaka gospodinja prihrani in olajša, ako dela po nekem določenem načrtu in ne preskakuje od dela do dela in si vsak dan sproti ne izmišljuje novega delovnega reda. Koliko je namreč opravil, ki jih lahko opravijo otroci sami, ako jih le vedno tako učimo; sosedova Ljubica, na primer, je stara poltretje

krmljenje z odpadki pri klanju. Čim bolj so živali utrjene, čim več so na paši in čim več se morejo gibati zunaj hleva, tem manjša je verjetnost, da bodo živali obolele. Skrbeti moramo tudi za čim večjo snago v hlevih in za prezračevanje hlevov. Pa tudi izven hleva morajo imeti svinje na razpolago čisto vodo in ne smejo biti prisiljene, da dobijo vodo v navadnih tolmunih, polnih blata in raznih bolezenskih klic.

Ker so za to bolezen najbolj občutljive živali od starosti dveh mesecev pa do enega leta, moramo na te živali še prav posebej paziti. Te živali moramo krmiti predvsem z zeleno krmo in z okopavinami, to je s peso, s kolerbami in s krompirjem.

Vse kaže, da je za letos ta bolezen pri nas že skoraj zatrta in da se pozimi ne bo širila naprej. Ker pa je zelo verjetno, da je povzročitelj te bolezni še ali v zemlji ali v hlevih ali pa tudi v navidezno zdravih živalih, mogoče tudi v koritih in na raznih predmetih, ki so prišli na en ali drugi način v dotik z obolelimi živalmi, moramo biti še vedno previdni. Prevelika je vrednost v naših svinjakih, da bi smeli prepustiti le golemu slučaju, ali ostanejo živali v teh svinjakih zdrave ali bolne. Zato se dajmo pravočasno poučiti o tej nevarni svinjski bolezni in se nato ravnajmo po navodilih za preprečenje in za zatiranje te bolezni.

leto, a noče prijeti kruha v roke, ako nima umitih. Mamica jo pač vedno navaja k snažnosti in zato temu otroku nikdar ni po obrazu in po rokah in obleki kar trdo od umazanca. Sosedovi otroci tudi ne puščajo cele podplate blata v kuhinji in v sobah; zakaj neki pa je pred hišo slama! Pri sosedovih nikdar ne leže po tleh krpice, zmečkan papir, še manj skorjice kruha ali celo posode z ostanki jedil, ki bi jih mali pustili, ko bi nehali obedovati — na tleh; ne, kaj takega se pri sosedovih nikdar ne vidi, čeprav mati nikdar ne pobira kaj takega za otroke. Kadar komu kaj pade iz rok ali če z delom ali igranjem sam navleče, to tudi brez posebnega povelja vsak sam pospravi. Otroci ne obedujejo ne na tleh in ne pri odraslih, ker za k odraslim takale majhna družina res ni; sosedov oče sam jim je pa pripravil nizko mizico s klopjo, kjer se pa pravil morajo prav tako dostojno in mirno obnašati, čeprav so sami.

Našo sosedo res spoštujem kot vzorno gospodinjico in mater. Koliko onega, kar kmečke matere mislijo, da je za njihovo hišo „pregospoko“, ona igraje nauči svoje otroke. Tako tamkaj otroci vsak večer voščijo staršem: „Lahko noč!“ in zjutraj je njihova prva beseda mami in očetu voščilo: „Dobro jutro!“ Tudi najmanjše stvari ne zahtevajo, ampak prosijo; še na misel jim ne prihaja, da bi jim morali starejši streči; nasprotno, nikdar ni treba ukazovati, ako oče vpraša po klobuku, da bi odšel iz hiše, ali mati po nizkem stolčku, da bi se udobnejše odpočila: dva ali trije takoj skočijo iskati. Če pride kdo povsot, gredo otroci po svoje in se ne zgrinjajo okrog matere, da bi radovedno motrili tujca: če gre mati k sosedovim, se nikdar ne usuje za njo cel trop otrok, da bi se jih pri sosedovih bal, kaj bodo vse pretaknili, prevrnili in umazali...

Vse to so same malenkosti; take malenkosti, da bi jih ne smeli prezreti pri nobeni hiši.

Modna tegovina

SAMONIG

prinaša:
žensko maco-perilo, srajca
in hlačke
S 27,50

BELIAK-VILLACH
Weißbrichgasse 12

Presenečenje na Bristolskem prelivu

VTISI POTOVANJA PO ANGLIJI

Pred kratkim je obiskala skupina avstrijskih častnikov Anglijo kot gost britanske vlade. Kot zastopnik „Welt-press“, se je udeležil tega obiska g. Otto Stradal. Danes priobčujemo njegov prvi članek o vtisih, ki jih je dobil.

Kaj malo ve svet, da ima Velika Britanija tudi svoje manjšinsko vprašanje, da živi ob njeni zapadni obali valeški narod, ki je preživel tam stoletja angleške vlade in se je v zadnjem stoletju naravno razvil in razbohotil kakor še nikdar prej. Naše čitatelje bo gotovo zanimala usoda tega malega naroda, ki ljubi glasbo in poezijo nad vse drugo, ki si je oživil svoj skoraj že popolnoma izumrl jezik, da ga danes ne govoré le ljudje na svoji zemlji, nego ga občudujejo in spoštujejo tudi njihovi sosedje.

Precej smo se čudili, ko smo zvedeli, da bomo obiskali tudi Cardiff. Vedeli smo pač, da je to središče velikih premogovnikov v Južnem Walesu. Ko smo pa to mesto spoznali kot čudovito prestolnico naroda Valežanov, ki dandanes živi sredi Anglije še povsem svoje življenje, smo razumeli, zakaj smo obiskali tudi to mesto.

Glavno mesto Walesa

„Razumite me prav — mi smo tisti del Velike Britanije, iz katerega so izšli državniki kakor Lloyd George, mi smo Angleži z dušo in telesom, a vendar smo ostali Valežani. Za pojme celinskih prebivalcev bo to mogoče nerazumljivo, toda taki dve duši v enem telesu sta pač v Angliji mogoči. To je ključ do razlage vsega tega, kar smo mi storili tukaj v Walesu — za nas in za vso Anglijo. Uspeh našega dela pa je naše glavno mesto Cardiff.“

Ta odgovor mi je dal občinski svetnik C. H. Mac Cale pri kosilu, ki nam ga je priredil župan mesta Cardiff T. J. Cerri-gan, ko sem ga vprašal, kaj je bistvo Walesa. Župan, ki je bil obložen s težko zlato verižico, ki je simbol njegovega dostojanstva, je prikimal. Tudi vsi župani in županje, katerih portreti visijo na stenah in gledajo na nas, pritrjujejo temu odgovoru: „Da, to je naš Cardiff.“

Mesto ob Bristolskem prelivu je snažno in polno parkov, širokih drevoredov, z živahnim trgovskim življenjem, elegantnimi kavarnami in močnim prometom. Umazanosti zloglasnih krčem itd. ni več.

Premogovno pristanišče brez prahu

Premog nakladajo v premogovnih dolinah okrog Cardiffa nekaj milj od mesta proč, deloma tudi podnevi že kar v rudnikih v zaprte tovorne vozove. Uvedba novega postopka s kalcijem preprečuje, da bi se razvijal kakršenkoli prah. Da, niti naselbine rudarjev danes ne izgledajo več podobne ogromnim premogovnim zabojem. Zaprti vozovi, v katerih prevažajo premog, prečkajo mesto, da dosežejo na južnem robu ležeče pristanišče, kjer raztovorijo premog zopet ob uporabi postopka s kalcijem. Z načrtnim razširjanjem površine parkov, ki so bolj razdelili 400.000 duš obsegajoče prebivalstvo Cardiffa, je uspelo zatreti enega največjih sovražnikov rudarskih naselbin — jetiko. Ta je vključ močni industrijalizaciji Cardiffa padla.

Tudi drugi zdravstveni načrt največjega premogovnega pristanišča Anglije so prijeli pri pravem koncu. Takoimenovana Bute Street, ki je bila prej slična znanim zloglasnim pristaniškim predelom Marseilla, ima sedaj lepe domove za mornarje, v katerih imajo predvsem drugobarvni mornarji svoje klube, jedilnice in stanovanja.

P. Green, eden od članov Cardiffskega zdravstvenega urada, je rekel: „Za nami je lep kos dela,“ ko smo se peljali skozi mesto. „Ustanovitev narodnega zdravstvenega načrta (National Health Scheme), nam je pri tem zelo pomagala. Vedeti morate, da si lahko privoščiti danes vsak Anglež, ki je takorekoč pri državi zdravniško zavarovan, vsak čas zdravniško oskrbo, tudi pri specialistu. Tudi Vi, če zbolite v Angliji imate veljaven angleški vizum, greste lahko k zdravniku na račun angleškega naroda. Vsa oskrba, operacija itd. je zastopnj. Stroške tega narodnega zdravstvenega načrta krijejo na ta način, da plačajo

nekaj delojemalci od svojih mezd in plač, ostalo pa plača država iz denarja, ki ga dobi z davki.“

Naš avto se je ustavil v okraju, kjer stanujejo srednji sloji. Dolga pritlična hiša se je izkazala pri vstopu kot ljudska ambulanta. Tukaj imajo zdravniško oskrbo predvsem šolski otroci, drugi del te Grangetown Clinic pa nudi pomoč sladkornobolnim. Ti bolniki dobijo tukaj pouk, kako si lahko sami injicirajo insulin, dobijo zastopnj to drago zdravilo in vsak drug zdravniški nasvet. Pogled v očesno kliniko razodene, da dajejo tukaj nasvete že najmlajšim in jih oskrbujejo, kajti to nam povedo pisane stene, ki so polne različnih živalskih podob, slik iz pravljic itd.

Narodni tempelj za mir in zdravje
Naprej nas pelje naš avto skozi drevorede in parke; presenečenj ni konca

Možgani, prehrana in razumnost

TUDI POVPREČNIK BO LAHKO POSTAL GENIJ

Stalno napredovanje našega znanja o delovanju človeških možganov je pokazalo, da razlika med genijem in povprečnim razumnikom ali pod vsako normalno stoječim ne obstaja v sestavi možganov, temveč v načinu, kako se hranijo milijarde živčnih celic, ter od kakovosti in množine hranilnih snovi, ki jih prejemajo.

Nove izkušnje na polju prehrane, endokrinologije, krvne analize in kirurške krvnih žilic dajo upati, da se bo dalo še mnogo napraviti za dvig umstvenih zmognosti navadnega posameznika.

Tako so n. pr. dognali da zavisi razumnost od obistnih žlez in od takozv. glutamične kisline, ki je sestavni del vseh proteinskih hranilnih snovi. Poizkusi so dokazali, da mlade podgane, ki ne dobivajo dovolj količine vitamina B-1 v svoji hrani, ostanejo pod normalno svoje „razumnosti“, medtem ko so večje količine vitamina B-1 v hrani temu nedostatku odpomogle in jih napravile nadpovprečno „razumne“. Ti in še drugi poizkusi dokazujejo, da so endokrinške žleze in prehrana znatnega pomena za razvoj uma.

V svoji knjigi „Miselni stroj“ podaja dr. E. Podolsky, newyorški psihiater, pregled študij zadnjih stoletij glede omejitve izhodišča razuma na človeške možgane, primerjajoč anatomijo človeških genialnih možganov z možgani navadnih smrtnikov. Prvo raziskovanje je izvedel leta 1860 dr. Rudolf Wagner, ki je pregledal možgane treh genijev, med temi možgane Gaussa, velikana v matematiki. Dr. Wagner je primerjal možgane Gaussa z možgani nekega delavca. Pri tem je pregledal vse špranje, globine, število in smer gub ter primerjal njih težo: možgani enega izmed največjih matematikov so bili povsem podobni delavčevim.

V drugih preiskavah so dognali, da možgani idiota lahko tehtajo več kakor možgani izobraženega človeka. Možgani resnično razumnih ljudi so pogostokrat lažji od povprečnih. Tudi globina in število gub nista različna ali bolj komplicirana. Nemogoče je postaviti dvoje možgan druge poleg drugih ter jih pri tem razlikovati.

Pravili so, da je čelna loputa sedež razuma, a tudi to ne drži.

Po več kot šestdesetih letih proučevanja so pričeli razmišljati, da so bila vsa ta raziskovanja izvedena na možganih mrtvecev in da so bili možgani ločeni od ostalih delov telesa. Prišli so

ne kraja. V resni sivini segajo v nebo kljubovalni stolpi starega Cardiffskega gradu — priče časa, ko so se Angleži borili proti Valežanom. „Naš grad ima soseda v našem novem Narodnem templju za mir in zdravje — ali vidite tam skozi drevje prve obrise najmodernejšega Civic Centre“, je rekel naš ljubeznivi spremljevalec.

Civic Centre — dobesedno: meščansko središče je po naših pojmi okraj javnih ustanov. To je zakladnica Cardiffa, ponos vsega mesta. To pa po pravici. Če sanjamo v naši stari nemirni, prestrašeni in kriz polni Evropi vkljub vsemu temu o boljši bodočnosti, potem si predstavljajmo med drugim sliko bodoče cvetoče metropole polno duha in človečanstva. Tukaj v srcu Cardiffa v Gathays parku so uresničili gradbeniki ta sen. University College, Technical

do tega, da bi morali prav za prav vedeti o načinu, kako se možgani hranijo, ker leži verjetno tajnost delovanja prav v tem. Od dveh popolnoma enakih strojev deluje tisti, ki ima boljši bencin in boljše olje, bolje kakor oni, ki ima slabše.

Ker možgani dobivajo hranilne snovi iz krvi, ki se pretaka po žilah, so znanstveniki obrnili pozornost na količino krvi, ki kroži po možganih, in na število ter kakovost žil v možganih. Največja napaka, ki so jo znanstveniki storili pri raziskovanju možganov, je bila ta, da so možgane ločili od možganske opne, ki jih pokriva. Ta namreč vsebuje odvodnice in dovodnice, ki dovajajo možganom hrano po krvi. Proučevanje teh žil nam lahko pove mnogo več kakor pa preiskovanje teže, dolžine in možganske sestave.

Prva raziskovanja možganskih oseb z višjo duševno ravno so se vršila leta 1926 in so končno pokazala, kje tiči razlika. Opazili so, da je bil dotok krvi v možgansko opno bolj izobraženih oseb mnogo bogatejši in prepojen z žilami, ki so bile močne in številne.

Ko se bo slednjič pokazalo, da obstoji edina razlika v bogastvu krvnega obtoka, ali bo tudi takrat mogoče kirurškim potom dodati nove žilice „večjega kalibra“ možganom povprečnega človeka in napraviti iz njega genija? Pri poizkusih na živalih so pokazale vcepljene žilice iz plastičnih snovi dobre uspehe.

Toda taka „vstavitev cevi“ ne zadoštuje. Važno je tudi, kaj se pretaka po teh ceveh. Zadnje preiskave so namreč pokazale, da tudi sestava krvi znatno vpliva na razvoj uma. Količina sladkorja, apnenca in drugih neštevilnih snovi mora biti v primernem sorazmerju za normalno delovanje možganov. Posebni študij pa so posvetili količini apnenca, ki je v krvi onih, ki trpijo na premnogi vrstah duševnih bolezni. Pri tem so opazili, da je v večini slučajev količina apna organskega izvora, toda nižja od normalne. Nasprotno pa je količina sladkorja v krvi vedno višja.

Vse daje slutiti, da bo delo s sodelovanjem nevrokirurga, kemika, tehnika za prehrano in endokrinologa napredovalo v bodočnosti v taki meri, da bodo „blesteli“ možgani navadnih ljudi z višjo razumnostjo in da ne bo ta božji dar odslej naprej le neka prednost tistih, ki jim je narava naklonila obilo in močnih krvnih žilic ter bogat dotok krvi.

W. L. L.

College in predvsem veličastni National Museum of Wales, pričajo o pomenu Cardiffa kot znanstvenega središča moderne Anglije. Mestna hiša in sodna palača predstavljata mestno oblast in državno moč. Parki, ki se razprostirajo okoli teh zgradb in segajo do bregov reke Taaf, vsebujejo polno športnih igrišč kjer se more mladina naučiti svežega zraka ter napravljajo iz premogovnega pristanišča in industrijskega kotla moderno zdravo vlemesto.

Vse ruševine izza vojne so izginile

Tudi preko Cardiffa je šla vojna vihra. Močno so napadli Nemci v prvih vojnih letih ladjedelnice in delavske predele. Zastopnj bi pa danes iskali eno samo ruševino, ki so jo povzročile bombe nemških letal. Valežani so se z vso vztrajnostjo vrgli na delo takoj po vojni in obnovili te predele mesta. Spomin-ska knjiga z imeni vseh med vojno padlih meščanov v Narodnem templju za mir in zdravje, zelo skromni spomenik sredi parka Civic Centre, raztrgane zastave znanega voj. polka „The Welsh“ v delovni sobi župana; to so zadnje sledi druge svetovne vojne v Cardiffu.

Toda vkljub temu te vojne niso pozabili. Kajti že njene gospodarske posledice je občutil Cardiff kot srce industrijskega in rudniškega središča Južnega Walesa. Na noben način ni pot z rožami posuta v tem belem mestu na zelenih gričih ob bristolskem prelivu. Toda valežanska vztrajnost se bori proti krizi in potlačeni. Zunaj na visoki planjavi pred Cardiffom v zelenih dolinah rastejo kakor iz tal nove industrije. Jutri si bomo ogledali te.

Obrnemo se nazaj proti Cardiffu in v dušo se nam vtisne krasna slika: tenke modrikaste meglice se spuščajo z gorá na Cardiff, prve luči se prižigajo, zadnji sončni žarki ožarjajo morsk gladino in v naslednjih minutah se bodo prižgale luči na pomolih. Jesenska moč razširja svoj plašč nad Cardiffom, ki nam je pripravil veliko presenečenje...

Baele Londona

za varnost po cestah

Povsod po modernem svetu podirajo avtomobili in druga vozila dan na dan ljudi. Posledica tega so težke nezgode, često s smrtnim izidom. O tem, v resnici mednarodnem problemu so razpravljali na konferenci v Ženevi, katere so se udeležili zastopniki 21 držav.

Sir Howard Roberts, ki se je udeležil razgovorov kot zastopnik londonskega mestnega sveta, je dejal, da je za mlade ljudi prav tako važno, da se učijo v šolah poleg pisanja, čitanja in računanja tudi, kako se na cesti pravilno zadržijo. Vsi navzoči so ta njegova izvajanja odobraval.

Sir Howard Roberts je nadalje poudaril, da je pred kratkim izvedeni tečaj te vrste v Londonu že pokazal znaten uspeh; zato bodo ponovili te tečaj tudi v drugih angleških mestih. Pri tem izhajajo iz stališča, da je potreba čim večjemu številu prebivalstva čim večkrat predočiti, v kakšno nevarnost se podajajo kot pešci ali vozači, če se obnašajo na cesti brezskrbno. Tovorni avtomobili s prevoznimi aparati za predvajanje filmov so vozili v vseh smereh po londonskih cestah in na njih so predvajali poučne filme o varnosti na cesti. Po avtobusih, podzemeljskih postajah in ograjah so namestili plakate, ki so navajali ljudstvo na pazljivost na cestah, londonski radio je neprenehoma v oddajah opozarjal ljudi na pozornost na ulicah. Koncem te borbe za varnost na cestah je bilo v vseh delih mesta pač malo Londončanov, ki ne bi bili opozorjeni na važnost pravilnega zadržanja na cesti.

USE URSTE

BLAGA

CENEJŠE!

Prepričajte se sami tako!

TRGOVINA

Georg Umschaden

CELOVEC - KLAGENFURT - BAHNHOFSTRASSE 7 (FLEISCHMARKT)

Izpod domače lipe

(Kakor do sedaj, objavljamo tudi danes na tem mestu pisma naših čitateljev z dežele, ki izražajo njihova osebna mnenja in uredništvo nikakor ne odgovarja za vsebino.)

KOPANJE POD JEPO

Iz Kopanj že dolgo ni prinesla „Koroška Kronika“ nobenega poročila, ker pač nismo nič poročali. Gotovo bodo zato okoličani že mislili, da smo zamrzili; pa nam do tega še precej manjka, četudi smo bili že precej na debelo zasneženi.

Na dan Vseh svetih smo se spominjali svojih dragih rajnih na grobovih v Ločah. Mnogo prijateljev in znancev ter sorodnikov pa počiva daleč v tuji zemlji; teh smo se spomnili tako, da smo jim na domačem pokopališču prižgali svečo.

Ker pa zelo manjka ljudi za delo, smo z delom tudi malo zastali, četudi je bila letos zelo lepa jesen za spravlanje pridelkov. Ravnamo se pač po starem pravilu: „Počasi, pa gotovo.“ Težko smo sicer pridelovali naš vsakdanji kruh, v velikem trudu smo nosili živež iz doline, toda hvaležni smo Bogu, da je dal dobro letino. Zadovoljni smo tudi, da smo še pred snegom napravili drva in tudi stelo.

Električna luč že sveti pri nas, zadovoljni smo, da jo imamo, za vsak slučaj pa moramo imeti pripravljene tudi petrolejke.

„Foltej je pa res fant,“ si je mislila Ropačeva Tončka v Ovčini in je odšla daleč od nas v Slovenji Plajberk. Mi vsi pa njej in Folteju želimo na poti v dvoje čim več srečnih in zadovoljnih dni ter obilo blagoslova božjega. — Pri tem moramo povedati še to, da je pri nas še nekaj gospodarjev brez gospodinj, pa si nekako ne znajo pomagati in si poiskati žen. Če bo tako šlo naprej, bodo končno ostali rutarski fantje brez deklet. Mogoče je temu vzrok tudi to, ker je sedaj mnogo deklet, ki so tako „nobel“, da rutarskih in kopanjskih fantov še ne pogledajo ne več.

KOSTANJE

Zdaj ko se je delo nekako uneslo, imamo malo več časa, da spet kaj napišemo za našo „Koroško Kroniko“. Čisto brez dela pa seveda tudi sedaj nismo, vedno je treba še to in ono narediti. — Snega je letos zapadlo že nepričakovano veliko, tako da nam je zasul vso repo in še dobro pašo. Ni pa zasul nas, kakor bi mogoče kdo mislil, ker se že tako dolgo nismo nič oglasili. Zdaj pa je tudi sneg že vzelo in smo spet lahko prišli do repe.

Na god Vseh svetnikov popoldne smo pridno obiskovali našo farno cerkev in naše umrle; cerkev je bila popolnoma napolnjena, četudi je bilo zelo hladno vreme. Toda tega se ljudje niso ustrašili, prišlo jih je še mnogo iz daljnih krajev, da obiščejo svoje rajne sorodni-

ke, ki jih imajo tu pokopane. Najprej je bila cerkvena slovesnost, potem pridiga, mrtvaško opravilo, blagoslov grobov in končno spet pridiga.

Še to moramo povedati, da nam je zasvetila električna luč, ki smo jo že dolgo težko pričakovali. Nekateri so se je kar zbal, toda ne toliko luči, ampak le plačila, ki je bilo nujna posledica luči. Vendar bomo tudi račune lažje plačevali, ko vidimo, kake velikanske koristi nam prinaša električni tok. Dobili smo elektromotorje, da lažje mlatimo, režemo krmo, žagamo drva, za kar vse je bilo treba preje dragih delavnih moči. Pa tudi za bencin je letos zelo trda, tako da je električni tok res velika dobrota.

Umiramo pa pri nas nič kaj posebno radi. Zadnji je umrl čevljar Valentin Schöffman v Treščah in to že sredi septembra meseca. V začetku oktobra pa smo imeli poroko. Ženin je bil Jožef Lepušić, tesar, po domače Oražmov na Korenu, za nevesto si je izbral Katariño Sereinig, po domače Kranjčevu iz Trešč.

Zdaj pozimi bomo imeli spet več časa, tudi se bo več zanimivega zgodilo pa vam bomo spet kmalu kaj poročali.

SELE

Prve dni novembra smo malo prežgodojili dobili precej snega, ki je prekinil avtopromet. Dobro uslugo pa je naredil voznikom, da so spravljali hlode k cesti. Na Mažejevem zemljišču pod mežnarijo in že na vaški trati so se nakopičili ogromni kupi lesa. Ali bodo čakali celo zimo do vigredi, da jih avtomobili zvozi na žago na Bistrico? Ne! Jug je pritisnil, sneg se je stajal in pot se je avtom odpeljal. Kako vse prav pride!

Ženitovanska sezona je za letošnje leto končana. Zaključila sta jo zadnji ponedeljek kar dva para naenkrat. Gregor Mak si je postavil lepo hišico poleg Grosa in jo lepo opremil. Toda srečen le ni bil. Vedno je imel na jeziku tisto pesem: „Pa kaj mi pomaga ta kajžica draga, ko notri prebivam koj sam.“ Sklenil je, da mora sedaj na vsak način dobiti Sp. Jugovo Urši, katero je že dalj časa rad videl, da mu bo pomagala nositi težo življenja. In res se mu je želja izpolnila. Kar nepričakovano so ju v cerkvi oklicali in čez tri tedne poročili in sedaj že skupaj prenašata srečo zakonskega življenja pod novo Borovnikovo streho.

Žnidarjev Nuža si je tudi mislil: „Če se jih je letos že 13 parov v naši fari poročilo, kar je pri nas bolj redko, zakaj bi se še jaz ne. Kuhnova Mili bi gotovo hotela priti k nam mami pomagat

gospodinjiti, saj me ima že dolgo rada.“ In že sta stara prijatelja sklenila, da bosta to ljubezen posvetila in jo zapečatila za vse življenje. To sta storila istočasno s prvim parom.

Bog daj tema in vsem letošnjim parom mnogo sreče, otrok, zadovoljstva in blagoslova!

PRIBLA VES

Zadnjo nedeljo cerkvenega leta ali skoraj bi lahko rekli na „pustno nedeljo“ je bilo pri nas prav živahno. Staro in mlado, vse je bilo na nogah, vse je bilo v nekaki zbežanosti.

To pa tudi ni čudno, saj smo imeli na vasi kar dva ženina in pa eno nevesto, kar se naenkrat pri nas prav redko primeri. Seveda so najprej prišli na svoj račun „šrangarji“. — Kdo pa sta bila ženina? Prvi je bil Jožef Poličar, p. d. Šranc, ki si je mislil: „Kaj bi hodil daleč, saj dobim lepo nevesto kar doma lahko.“ In jo je res dobil, izbral si jo je kar na vasi in sicer Reziko Šuman, p. d. Kumrovo. Poročne obrede je opravil v tukajšnji podružnični cerkvi preč. g. prošt Truppe z ganljivim nagovorom na novoporočence. Po končanem opravilu so se številni svatje podali z novoporočencema v domačo gostilno pri Štoklu, kjer so pri ženitovanjski pojedini in veselju godbi ostali skoraj celih šestnajst ur.

Drugi ženin pa je bil Florijan Rigelnik. Ta je šel po svojo izvoljenko Finico Grolčevu v Humče v Kazaški fari. Poroka in svatovanje sta bila v Kazažu in tudi tam ni manjkalo veselja in dobre volje, pa — upamo tudi ne dobre jedače in pijače, tako da so vsi prišli na svoj račun.

Tako res po pravici skoraj smemo reči, da smo zadnjo pobinkošno nedeljo opravili v nekakem pustnem razpoloženju. — Vsem novoporočencem pa ključimo: Na mnogo let ter obilo sreče in blagoslova božjega!

LOČE

Ko prebiram list „Koroško Kroniko“, mi je kar hudo, ko so skoraj vsi kraji Koroške pod naslovom: „Izpod domače lipe“ skoraj bolj zastopani kot pa naš okoliš.

Če pa se spomnim na pretekle čase tam okrog leta 1920 in pozneje, so bile ravno Loče slovite in niso zaostajale n. pr. za Brnco ali Št. Jakobom, danes pa je pri nas tako mrtvilo. Vzrok temu dejstvu je vsakemu treznemu človeku znan: Najhujši udarec nam je zadal nacizem s Hitlerjem, sedaj pa hodi po njegovih stopinjah mednarodni komunizem s svojim „velikom“ Stalinom in njegovimi „borci“. Oba sistema pa sta skrajno materialistična in zato se mi za tak sistem navduševati pač ne moremo. To more narediti le človek, kateremu je krščanska vera le zunanost oziroma navada. Je pa do gotove mere prav, da je prišlo tudi med nami do razčiščenja in do te ločitve duhov. Saj končno mora in tudi bo zmagal le duh nad golo sebičnostjo in snovnostjo. — Toda naj bo

tega dosti, drugače ne pridem do novic.

Kakor večkrat beremo, so že v več krajih Koroške dobili in blagoslovili nove zvonove in to celo v krajih, kjer imajo več zvonov. Ko pri nas to beremo, se ne moremo otresti žalostnega dejstva, da smo loški farani tako zašpani, pravilnejše bi rekel skoraj brezbrizni. Pri nas bi zelo rabili vsaj še en zvon, saj nam ta edini zvon že skozi desetletja, ob veselih in žalostnih dogodkih doni sam iz visokih lin; skozi dve svetovni vojni je namreč prestopal vse rekvizicije in je končno ostal sam v zvoniku. Toda zgledi za nakup novih zvonov so pri nas slabi, cerkvena blagajna ni le prazna, še starih dolgov ne more poravnati. Imeli smo namreč stroške pri kritju župnišča in deloma tudi cerkve, saj je bilo treba severno stran strehe na novo prekriti. Preč. g. župnik ima polno skrbi, kako bo spravil skupaj denar za poravnavo teh dolgov in še misliti si ne upa na nabavo zvonov. S. L.

CELOVEC

Družba sv. Mohorja v Celovcu bo priredila v nedeljo 4. decembra v prostorih svoje hiše Miklavžev večer s sledečim sporedom: Miklavžev prizor iz operete „Sveti Miklavž“, obdarovanje, glasbene in pevske točke. Po končanem sporedu bo prosta zabava. Vstopnine ni. Za prigrizek in pijačo bo poskrbljeno. Začetek večera bo točno ob 18,00 uri. Vhod v prostore je iz Viktringerringa 26.

Kdor želi, da obdaruje Miklavž njegove otroke, prijatelje ali znance, lahko odda darila v pisarni M. D., 10. Oktober strasse 27, ali v karitativni pisarni, Völkermarkterstrasse 5 (hotel „Haimlinger“).

Vsi Slovenci so k tej lepi prireditvi vljudno vabljeni!

PROMOCIJA V RIMU IN CAMBRIDGEU

(Dva nova slovenska doktorja)

Iz Rima smo prejeli vest, da je tam promoviral dne 24. novembra na Gregorijanskem vseučilišču za doktorja modroslovja slovenski salezijanec preč. g. Jože Miklič, doma iz Straže pri Novem mestu. Novi gospod doktor je določen za profesorja na salezijanskem bogoslovju v Sveti deželi, to je v Palestini, kamor odpotuje prihodnje dni.

Iz vseučiliškega mesta Cambridge (izg. Kembrič) v Angliji pa smo te dni prejeli veselo vest, da je na zgodovinskem oddelku tamkajšnjega vseučilišča promoviral dne 26. novembra in si pridobil že drugi doktorat znani naš koroški rojak dr. Alojzij Kuhar, ki je bil na Koroškem nazadnje dušni pastir v Dobrli vasi. O tej slovesni promociji bomo še posebej poročali.

Obema gospodoma doktorjema prav iskreno čestitamo!

Karel Mauser:

Mrtvi rad

IZVIREN ROMAN IZ ZILJSKE DOLINE

1.

I. POGLAVJE

Podlipnik iz Bistrice se je razkošatil sredi vasi kakor kralj. Kaj so gruntarčki proti njemu? Nič. Da bajtarjev niti v misel ne vzame. Potijo in ubadajo se od vigredi do pozne jeseni, na zimo pa mlatijo sirek¹ in čompe². Mesa si ne morejo privoščiti, komaj za praznike, pa še tistikrat je za vsakega pri mizi določen kos.

Pri Podlipniku ni tako. Podlipnikov hlapec in Podlipnikova dekla jesta boljše na sam veliki petek kakor bajtarji na Veliko noč. Pri Podlipniku lahko. Hiša je taka kakor graščina, skedenj košat, da bi s parom konj na njem zlahka obračal. Kar je boljši njiv, so Podlipnikove, kar je najlepše gmajne, je Podlipnikova. Sirek pride na mizo le v toliko, da je nekaj spremembe, pa še takrat ves v masti.

Podlipnikove kašte so polne in, kadar pri Podlipniku suše seno, je po travnikih toliko ostrvi, da jih komaj prešteješ na oči.

Žobarji³ stari Podlipnik počasi, kakor se za takšnega gruntarja spodobi. Ze po postavi je Podlipnik tak, da koj vsak vidi, da ni iz bajtarskega testa. Visok, širok, v hrbtu rahlo sklonjen, z velikimi rokami in z močno oglato brado. Gruntarji ga pozdravljajo naprej in so veseli, da se Podlipnik z njimi sploh meni. Cerk⁴ bi bil, kdor bi žinjal, da je Podlipniku le do kolen. Pečnik v Čajni mu je edini dorašel, toda Pečnik sam ve, da je Podlipnikov grunt močnejši.

Nič čudnega, da je Podlipnik prvi na Bistrici. Vsi vedo, da je tako prav in na glas nihče nič ne reče čezenj. Kaj boš žobaril čez Podlipnika, ko te lahko prišči⁵pe, kjer te hoče. Nekoč, zjeseni⁶ je bilo, ko se je stara Kašnica nekaj obrekovala obenj. Telpa⁷ Privil jo je, da ga je morala prositi odpuščenja. Sicer bi tožil. In Kašnica je vedela, da bi proti Podlipniku tožbo zgubila. Pa ni nič preveč žobarila, samo rekla je, da nekaj pri Podlipniku ne bo prav, ker je zibel samo enkrat stekla. Takrat, ko so zibali Folteja. Potlej pa nikoli več. In od tistega časa je že dobrih dvajset let. Fant je prirasel do vrha in so mu dečle že vseč. Le škoda, da je fant Podlipnikov. Pri ljubezni ne bo mogel dosti izbirati. Kakor bo stari rekel, tako se bo moral Foltej oprtati. Dečle vedo in nobena ne žinja, da bi kdaj prišla k Podlipniku. Z Bistrice vsaj ne.

Ko bi Foltej imel še mater, bi se morala očetu še postavil po robu. Tako je pa sam in fant ve, da Podlipnik samo enkrat reče. Reče in udari s pestjo ob mizo, da vsak ve, da besede ne bo več premaknil.

In je tudi ne.

Takrat, ko so gospod Matija pokopavali Podlipnico, bilo je pred dobrimi desetimi leti, je Podlipnik stal ob ženinem grobu kakor steber. Velik, brez solze, z oglato močno brado in držal za roko Folteja, ki je vokal, da se je vsem smilil. Ženske so vse strmele samo v Podlipnika. Ali ga bo osul vek ali ga ne bo. Pa ga ni. Do zadnjega je vzdržal. Ko se je Foltej obotavljal iti od groba, ga je vzel v naročje in odšel z njim pod breg, kakor da ima fant dve leti, ne pa deset.

No, zdaj se je Podlipnik postaral. V šesti križ gre, lasje se mu srebrijo, hrbet je malo upognjen, toda v oči in v obraz se ni spremenil. Iste sive trde oči, ista oglata trmasta brada.

To je Podlipnik.

Foltej je drug, čeprav je po postavi ves očetov. Velik je kakor oče, toda oči so mu rjave in brada lepo okrogla.

„Kakor mati,“ ugi⁸bajo ženske, kadar nanese žobar⁹ na Podlipnika in njegovega sina.

„Preveč je mehak, da bi se kdaj mogel očetu opuntati.“

In Foltej se puntati ni žinjal.⁸ Počemu le? Oče so modri, vsako stvar prav presodijo. Da bi kdaj utegnili kaj napak svetovati, Folteju še na misel ni hodilo? Še takrat ne, ko se je Folteju prvič zazdelo, da oče veliko žinjajo na Pečnikovo Greti. Saj Greti ni videti napak. Res je videti drobna, čedna pa je in zala. In z grunta, ki je Podlipnikove mu več do kolen. Resen⁹ je nemara dečva nekaj preveč visoka, pa je z gruntarskimi že tako. Ko pridejo v leta, gledajo samo po visokem. Bajtarski naj se na bajto može in ženijo, gruntarski pa na grunte. Tako se spodobi in tako je prav. Od vselej je bilo tako. Malo je prišlo bajtarskih na grunte, pa tudi gruntarskih malo na bajte. Res je zavoljo tega včasih kaj narobe, srce se včasih ne vda, toda stari grede preko mladih neumnosti. Redki so med mladimi, ki se starim ne vdajo, večina pa porabi na prvo ljubezen in skrbi za moretiste prve sanje, ki so zrasle pod okni, pod nageljci, na rejih,¹⁰ v nočeh, ko je po vaseh dišalo seno.

Pojasnilo ziljskih izrazov:

¹ kuruza; ² krompir; ³ govoriti; ⁴ neumnež;

⁵ v jeseni; ⁶ neumnica; ⁷ pogovor; ⁸ misliti;

⁹ res; ¹⁰ na plesih.

(Dalje prihodnjič)

**Stalno velika zaloga prešitih
odej in blaga za rjuhe (150 cm)**

**v specialni
trgovini**

ROSSBACHER

**CELOVEC - KLAGENFURT
ALTER PLATZ 8**

Še o premoženju slovenskih zadrug

(Nadaljevanje s 3. strani)

zaradi tega morali tudi sami od sebe za-
devno premoženje prodati.

Dokazati je bilo torej treba, da je na-
cistična vlada Slovence res preganjala
in da je bil tudi razpust slovenskih po-
sojilnic le nacistično dejanje proti slo-
venskim posojilnicam, ampak enostav-
no izvajanje nekega zakona, ki določa,
da v istem kraju ne more obstajati več
posojilnic oziroma bank.

Pri slučaju celovške posojilnice je bil
dokaz razmeroma lahek. Še živijo pri-
če, ki morejo izpovedati, da so prišli
nekega dne člani „Gestapa“ nepovab-
ljeni in nenapovedani ter nepričakovano
v posojilnične prostore in vprašali:
„Kje je odbor, kdo je predsednik, kje
so ključi, kje so knjige in kje je denar.“
Ako bi bilo potrebno navadno združe-
vanje večjega števila denarnih zavodov,
bi bilo postopanje pač drugačno. Tudi
to nima z združevanjem denarnih zavodov
nič opraviti, da so nato predsedni-
ka posojilnice dr. Vinka Zwitterja odpe-
ljali v zapore.

V tistem času je prišla k prejšnjemu
predsedniku posojilnice služkinja in
prosila: „Naročila sem pred mesecem
nekaj pohištva, mizar je sedaj prišel z
računom, imam hranilno knjižico in bi
želela dvigniti vloženi denar.“ Stari
predsednik pa dviga seveda ni mogel
več izvesti in je poslal zato gospodično
M. Č. v nemško rajfajznovko s pismom,
v katerem prosi, naj bi vlogo izplačali
iz lastnine posojilnice. Vloga je bila res
izplačana, danes pa nekateri ta slučaj
izrabljajo in trdijo, da je bila posojilni-
ca v Celovcu gospodarsko tako slaba,
da vlog ni mogla več izplačevati in je
ljudi pošiljala k nemški rajfajznovki.
Taka trditev, ki naj bi dokazala pravil-
nost prodaje zemljišča posojilnice ob
jezeru pa je zlonamerna oz. nepravilna.

Seveda so k omenjeni razpravi dne 9.
novembra bili povabljeni tudi kupci, to
je novi „lastniki“ posameznih delov po-
sestva posojilnice ob jezeru. Ti so si
medtem namreč na teh parcelah zgra-
dili stanovanjske lopice, kopališča, mo-
stove in napravili vsaj ograje. Vse te

naprave posamezno sicer ne predstav-
ljajo velike vrednosti, vendar pa bi bile
v celoti le precej drage naprave, ki za
posojilnico nimajo nikakega pomena.
Zato je bil sklenjen dogovor, da pusti
posojilnica posameznim kupcem te par-
cele proti primerni najemnini še deset
let. V tej dobi se bodo vse te naprave
nekako amortizirale, to je obrabile. Ta-
ko je bila pri sodišču dosežena porav-
nava, da posamezni kupci vrnejo, kar
v resnici ni bilo pravilno pridobljeno.
Zemljišče bo tako spet takoj prepisano
kot lastnina posojilnice v Celovcu. —
Le v dveh slučajih še ni bilo mogoče
doseči poravnave in vrnitve dela kuplje-
nega zemljišča.

O prednjem smo poročali malo bolj
obširno kot nekako pojasnilo in navodi-
lo številnim zadrugam, ki sicer po spre-
daj omenjenem zakonu pravno obsta-
jajo, toda še nimajo premoženja, ki jim
je bilo po nacistični odredbi odtujeno
na en ali drug način.

Hranilna in posojilna društva v Celovcu

Uradije ob ČETRNIK in
SOBOTAH od 9. do 12. ure

Pavličeva-ulica 7 (stara Ein-
spielerjeva hiša)

ODBOR

**Za Božič
dobra oblačila
za
dame, gospode
in otroke**

pri

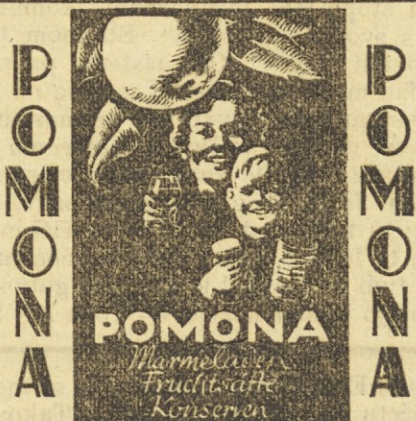
Waldner

Celovec - Klagenfurt
10.-Oktober Straße 2 - Tel. 22-73

**Najboljše
modno blago
in perilo**

Grüner

Celovec - Klagenfurt
Burggasse

Kinder FOTO Ella Petrykiewicz
FOTOGRAF
BELJAK - Villach

Poročne in darilne slike ter slike za legiti-
macije. Izvrševanje fotoamaterskih del.

Nov naslov:
Postgasse 3, Tel. 49-36

**Bacve, lake, emailje, laneni fičnej,
slikarske in pleskarske potrebnine**

kupite naj-
bolje pri

PETER DE CILLIA
FELDKIRCHEN - Telefon 73

in pri podružnici:
Celovec - Klagenfurt, St.-Veiter Straße 35 - Tel. 28-38

Stams na Tirolskem

(Nov opat izvoljen)

V Stamsu na Tirolskem je velik in
starodaven cistercijanski samostan, ki
je imel dolgo časa ozke stike z znanim
samostanom istega reda v Stični na
Dolenjskem, kateri si je v teku svojega
800 letnega obstoja pridobil veliko za-
slug za razvoj dežele zlasti v srednjem
in v novem veku; saj so bili č.č. sa-
mostanski patri in bratje prebivalstvu
v veliko pomoč na vseh področjih (go-
spodarskem, kulturnem, socialnem, tr-
govskem itd.), samostan pa je bil obe-
nem zaščitnik kmeta pred krutim in na-
silnim graščakom, kajti vsak je tu na-
šel zavetišče pred grajskimi in tudi dru-
gimi preganjalc, ki niso smeli nikoli
stopiti z orožjem na samostansko
zemljo.

Bila pa je Stična tudi dom umetnosti.
Tu je bila prva glasbena šola, tu se je
gojil slovenski jezik kot nujno sredstvo
uspešnega dušnega pastirovanja; opati
so bili pospeševalci ljudskega šolstva.

Strašna vihra druge svetovne vojne
je tudi stiškemu samostanu prizadejala
veliko škode; deloma okupator, pred-
vsem pa komunistični nasilniki se tudi
pred tem zaslužnim in slovitim domom
molitve in dela v korist bližnjega niso
zaustavili: uničene so bile nenadomest-
ljive zgodovinske znamenitosti in dra-
gocenosti, č.č. patri in bratje pa so mo-
rali zaradi komunističnih nasilstev pro-
ti duhovščini zapustiti svoj dom in is-
kati zavetišča po drugih deželah.

Tako jih je nekaj prišlo tudi v Avstri-
jo — večinoma v gori omenjeni samo-
stan Stams. Tu je bil letos 1. oktobra
izvoljen, 9. oktobra pa slovesno posve-
čen nov opat in sicer prečastiti gospod
p. Evgen Fiederer, ki je bil dolga leta
v Stični kot opatov namestnik. Po rodu
sicer Bavarec se je popolnoma priučil
slovenskega jezika in je več let vodil
slovensko petje, prosvetno in dušnopa-
stirsko delovanje ter ga je prebivalstvo
zelo spoštovalo in vzljubilo.

K njegovi visoki izvolitvi mu tudi mi
prav iskreno čestitamo in želimo obilo
blagoslova Vsemogočnega pri njegovem
delovanju.

RESEVALEC ŽIVLJENJA V ZRAKU

Ameriški obrambni minister je pode-
lil hrabrostno kolajno padobranskemu
podčastniku Marvinu O. Smithu, ki je
pri nedavnih vajah na Floridi rešil živ-
ljenje svojemu tovarišu, katerega pa-
dalo se pri skoku ni odprlo. Smithu je z
veliko duhaprisotnostjo in pogumom
uspelo zgrabiti žlebiče tovariševega pa-
dala, medtem ko je ta padal v prazni-
no, in ga zadrževati tekom celega padca,
tako da sta oba pristala na zemlji cela
in zdrava.

Zahtevajte

Finkensteiner

testenine, domači kakovostni
proizvod

VEDNO VELIKA IZBIRA

ORIENTALSKIH IN PERZIJSKIH PREPROG,
na roko vzalnih in žametnih (velournih) preprog ter tekačev.

Blago za pohištvo, zavese, pregrinjala za mize in divane.

Popusti za preprodajalce, hotele in gostilne. — Plačilne olajšave. — Da-
jemo v to stroko spadajoče nasvete za opremo sob, po želji tudi na licu
mesta.

Strokovna trgovina za preproge, pohištveno blago in zavese

DIR. JOSEF RADLMAYR
BELJAK - VILLACH

TRGOVINA NA DROBNO: POSTGASSE 3 - TELEFON 47-67 - 4447

König
BACKPULVER

KAJ NAJ DANES PEČEM?

Če res ne veste, tedaj pojdite k
svojemu trgovcu in si oglejte
tam zavitke König-pecilnega
praška. Če Vam ugaja ena iz-
med okusnih barvnih slik, tedaj
čitajte na zadnji strani navo-
dilo za uporabo. Sedaj veste,
kaj in kako hoste pekl! In kar
se je nešteto posrečilo pri
poizkusih v naši kuhinji, se bo
sigurno posrečilo tudi Vam. Ne
belite si torej glave, kajti:

König je kraljevski dodatek
pri peki!

Električno - dieselske
bencinske in petrolejske
motorje dobavlja točno
v najboljši izdelavi

Industria

Celovec - Klagenfurt
Karlreitstraße 17, Tel. 38-92

Na željo možno plačilo
v 24 mesečnih obrokih

MALI OGLASI

Pozor! Milčka Golob iz Podpece! Pavla
Padovnik, Tabor 3, p. Radkersburg
Radgona, Stm., bi rada zvedela Vaš
naslov. Pišite ji! 519

Bencinski motor, 4 PS, dobro ohranjen,
prod. am. Cena po dogovoru. —
Perč Ignac, Lovanke 3, p. Dobrla
vas (Eberndorf). 518

Radio Schmidt

Prodaja - popravila
žarnice

Vaša strokovna trgovina

CELOVEC - Klagenfurt
Bahnhofstraße 22 - Telefon 29 - 48